

ΥΠΠΟΙΑ

Άνω Εγκλιανός. Οι θολωτοί τάφοι VI και VII, ανατολικά του θολωτού τάφου IV.

ΑΝΩ ΕΓΚΛΙΑΝΟΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΔΥΟ ΝΕΩΝ ΘΟΛΩΤΩΝ ΤΑΦΩΝ

Τον Δεκέμβριο 2019, οι ανασκαφείς Jack Davis και Sharon Stocker παρουσίασαν στο Υπουργείο Πολιτισμού τα αποτελέσματα της ανασκαφικής περιόδου 2018-19 στον Άνω Εγκλιανό Μεσσηνίας. Τα ευρήματα ήλθαν στο φως από συγκυρία, δεδομένου ότι η ανασκαφή του μέρους όπου ανακαλύφθηκε, δεν ήταν στον αρχικό προγραμματισμό. Αντιθέτως, ο στόχος ήταν η ανασκαφή ενός διπλανού αγροτεμαχίου, στο οποίο υπήρξε ανασκαφική δραστηριότητα και στο παρελθόν. Σε αυτό ήλπιζαν ότι θα ανακαλύψουν οικιστικά κατάλοιπα που περιστοιχίζαν το Ανάκτορο του Νέστορος κατά την τελευταία περίοδο της ζωής του, τον 13ο αιώνα π.Χ.

Αρκετά χρόνια πριν, το Υπουργείο Πολιτισμού έκανε τις απαιτούμενες νομικές διαδικασίες για την απαλλοτρίωση του αγροτεμαχίου, το οποίο βρισκόταν ακόμη σε χέρια ιδιωτών. Ο αρχαιολόγος Καρλ Μπλέγκεν, που το 1939 μαζί με τον Κωνσταντίνο Κουρουνηώτη ανακάλυψε το Ανάκτορο του Νέστορος, ζήτησε άδεια κατά τη δεκαετία του 1950 να εξερευνηθεί το οικόπεδο, όμως ο ιδιοκτήτης του τότε δεν το

επέτρεψε. Παρ' όλα αυτά, η σκαπάνη του Μπλέγκεν κατάφερε να φέρει στο φως έναν μεγάλο θολωτό τάφο στην άκρη αυτού του αγροτεμαχίου, τον οποίο ονόμασε Θολωτό Τάφο IV του Άνω Εγκλιανού. Σήμερα, ο τάφος αυτός αποτελεί σημαντικό μέρος του αρχαιολογικού χώρου και ένα δημοφιλές τουριστικό αξιοθέατο.

Το 2018, τρία χρόνια μετά την ανακάλυψη του Τάφου του Γρύπα-Πολεμιστή, και αφού ολοκληρώθηκε επιπέδους η απαλλοτρίωση, ξεκίνησε η ανασκαφή. Με στόχο την εύρεση οικιστικών καταλοίπων καθαρίστηκε η βλάστηση από το αγροτεμάχιο, που ήταν σπαρμένο με κορινθιακή σταφίδα. Έτσι οι ανασκαφείς παρατήρησαν ότι υπήρχαν συγκεντρωμένες πέτρες στο νοτιοανατολικό τμήμα του αγροτεμαχίου, καθώς και αρκετές μεγάλες πλάκες, πλησίον του Θολωτού Τάφου IV, με κάτι που ομοιάζε με κοιλότητα κάτω από αυτές. Με γνώμονα αυτή την παρατήρηση αλλά και τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά, προχώρησαν στην εκσκαφή τάφων από άκρη εις άκρη της έκτασης. Στα τέλη Μαΐου 2018, ήταν ξεκάθαρο ότι επαναλαμβάνονταν το θαύμα όπως

Άνω Εγκλιανός. Τοπογραφικό σχεδιάγραμμα του «Ανακτόρου του Νέστορα» και των τάφων, του Γρύπα Πολεμιστή και των τριών θολωτών IV, VI και VII.

ακριβώς συνέβη και στην περίπτωση του Τάφου του Γρύπα-Πολεμιστή το 2015: βρέθηκαν πολύ σημαντικοί αλλά και ετελώς άγνωστοι τάφοι. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, επρόκειτο για δύο κυψελόσχημα ταφικά μνημεία που ονομάστηκαν Θολωτοί Τάφοι VI και VII. Οι δρόμοι των Θολωτών Τάφων IV και VII του 2019, βρίσκονται παράλληλα με

αυτούς του Θολωτού Τάφου IV που ανακάλυψε ο Μπλέγκεν. Ήταν φανερό ότι κατά μήκος του δρόμου, που οδηγούσε από την Ακρόπολη και το Ανάκτορο του Νέστορος προς την Χώρα Τριφυλίας, είχε κτιστεί το πιο σπουδαίο νεκροταφείο από χωροταξική άποψη, την εποχή που ο Μυκηναϊκός Πολιτισμός πρωτοεπαίρνε σάρκα και οστά στην ηπειρωτική

Άνω Εγκλιανός. Ο θολωτός τάφος VI.

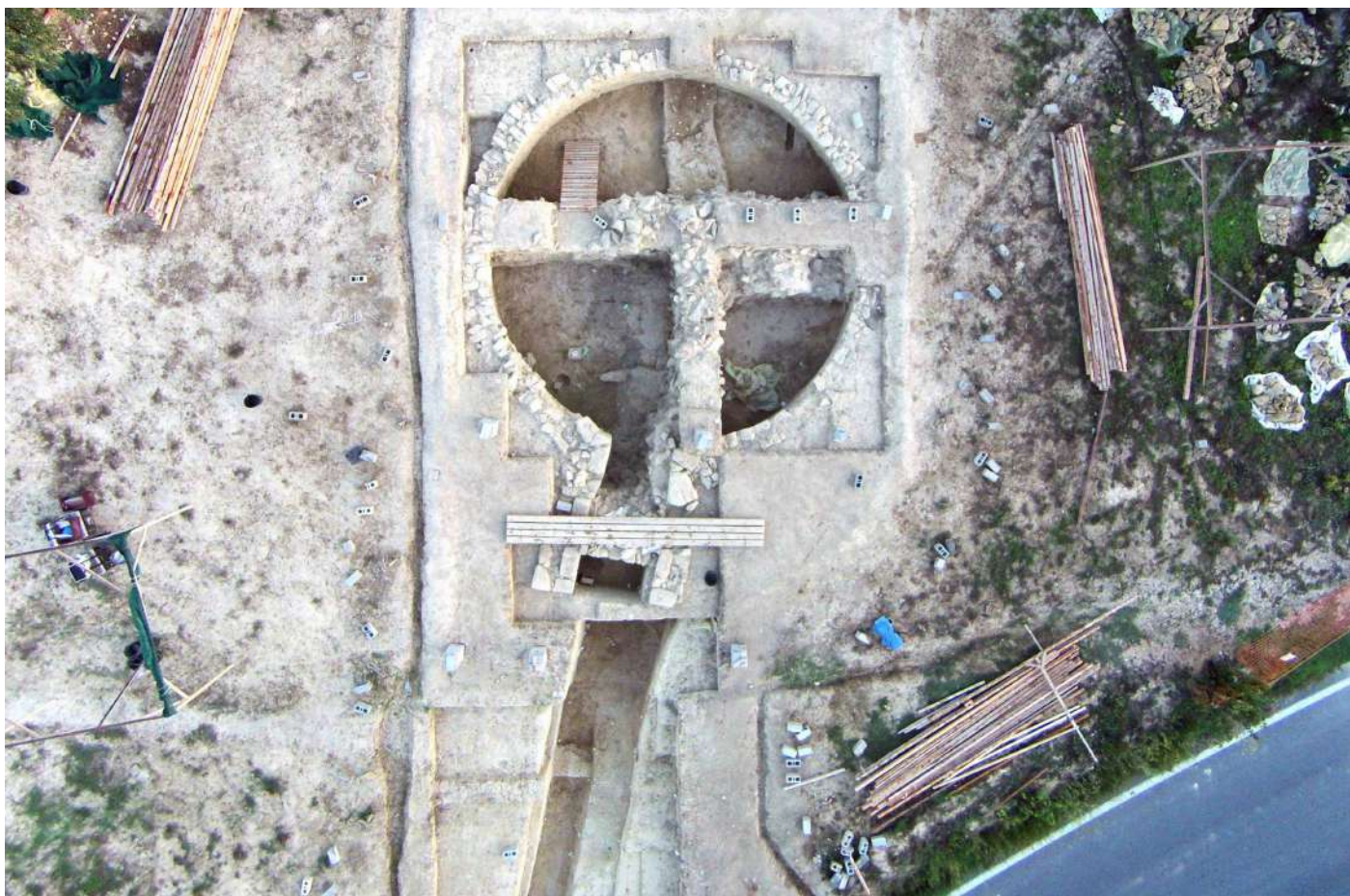
Ελλάδα και κατά τη μετάβαση από τη Μέση στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Και οι τρεις θολωτοί τάφοι θα μπορούσαν να είχαν χρησιμοποιηθεί όταν πέθανε ο Γρύπας-Πολεμιστής, κάποι που εγείρει ένα σημαντικό ερώτημα: γιατί άραγε αυτός είχε ενταφιαστεί ξεχωριστά από τους άλλους και μόνος του;

Στην περίπτωση του Θολωτού Τάφου VI, ο χώρος εντός του θαλάμου είναι τεράστιος. Έχει διάμετρο περίπου 12 μέτρα και οι τοίχοι του διατηρούνται σε ύψος περίπου 4,5 μέτρα πάνω από το δάπεδο του Τάφου. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ανασκαφένων περιείχε κατά προσέγγιση περίπου 1.000 κ.μ. εδάφους και πετρωμάτων, τα οποία είχαν υποστεί κατολίσθηση σε διάφορες χρονικές φάσεις, δεδομένου ότι ο θόλος του Τάφου είχε καταρρεύσει. Ωστόσο, υπάρχει σημαντική στρωματογραφία εντός του θαλάμου. Έχει απομονωθεί η φάση κατά την οποία το ανώτερο τμήμα του θαλάμου κατοικούνταν στην Αρχαϊκή-Κλασική εποχή και σε χαμηλότερο ύψος, φαίνεται να υπάρχει παρουσία κατά τους Σκοτεινούς Χρόνους. Πιθανόν θα ξετυλιχθεί το κουβάρι της ιστορίας της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, που σχετίζεται με αυτόν τον τάφο. Βασικός αρωγός στην προσπάθεια είναι η ποιοτική φωτογραμμετρική τεκμηρίωση σε συνδυασμό με την χωρική χαρτογράφηση με την εφαρμογή εξελιγμένων μεθόδων GIS.

Ο Θολωτός Τάφος VII είναι σημαντικά μικρότερος με διάμετρο, μόλις 8,5 μέτρα περίπου, ενώ οι τοίχοι του διατηρούνται μόνο σε ύψος περίπου 2 μ. Όσον αφορά την τοιχοποιία τους, οι τοίχοι αμφοτέρων των τάφων είναι κατασκευασμένοι με παρόμοιο τρόπο, με ακατέργαστους λίθους, ενώ οι δρόμοι τους είναι χωμάτινοι. Ωστόσο, ανεξήγητο παραμένει ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Θολωτού Τάφου VI: στη βορειοανατολική και νοτιοανατολική πλευρά του θαλάμου, βρέθηκαν λαξευτοί λίθοι να κείτονται στο δάπεδο του Τάφου. Η τόσο κοντινή απόσταση που έχουν με τους τοίχους φανερώνει πως δεν μπορεί να έχουν πέσει μέσα στον Τάφο από ψηλά. Μάλλον οι λίθοι είχαν μεταφερθεί από την Ακρόπολη του Ανακτόρου του Νέστορος έχοντας διασωθεί από κτήρια που είχαν προηγουμένως καταστραφεί.

Σε σχέση με προγενέστερες ανακαλύψεις, η χρονολόγηση των νέων τάφων φαίνεται ξεκάθαρη. Ο Θολωτός Τάφος IV που ανακάλυψε ο Μπλέγκεν φαίνεται ότι είχε κατασκευαστεί πρώτος και πιθανώς λειτουργούσε ως «μαγνήτης» για μεταγενέστερους τάφους. Όποιος διερχόταν την πύλη του οχυρωματικού τείχους που περιέβαλλε την Ακρόπολη κατά την πρώιμη φάση της Ύστερης Εποχής του Χαλκού, θα τον έβλεπε μπροστά του! Ωστόσο, τόσο οι νέοι θολωτοί τάφοι, όσο και ο Τάφος του Γρύπα Πολεμιστή κτίστηκαν

Άνω Εγκλιανός. Ο θολωτός τάφος VII.

ΥΠΠΟΑ

Άνω Εγκλιανός. Χρυσό δαχτυλίδι, το οποίο απεικονίζει δύο βοοειδή που πλαισιώνονται από στάχυα κριθαριού.

Άνω Εγκλιανός. Χρυσό κόσμημα.

θάβονταν σε τάφους που χρησιμοποιούνταν κατ' επανάληψη, τα κατάλοιπα των προηγούμενων ταφών παραμερίζονταν ανά τακτά χρονικά διαστήματα ενώ τα κτερίσματα που τους συνόδευαν ανακυκλώνονταν και κατά καιρούς επέστρεφαν στον κόσμο των ζωντανών.

Ο συνολικός χαρακτήρας των ευρημάτων που παρέμειναν στους νέους τάφους και στους δρόμους τους μοιάζουν εξαιρετικά με τους θαλαμτούς τάφους που απεκάλυψε μεταγενέστερα στις Μυκήνες η ανασκαφική δραστηριότητα του Χρήστου Τσούντα τον 19ο αιώνα, ιδίως ως προς το ύφος των κοσμημάτων και άλλων διάκοσμων, ενώ βρέθηκαν και στοιχεία, τα οποία απουσίαζαν στην Πύλο, και μαρτυρούν δεσμούς με την Εγγύς Ανατολή και την Αίγυπτο. Ανάμεσα στα πιο συναρπαστικά νέα ευρήματα συγκαταλέγεται ένα χρυσό δαχτυλίδι, το οποίο απεικονίζει δύο βοοειδή που πλαισιώνονται από στάχυα κριθαριού, όπως αναγνωρίστηκε από την καθηγήτρια Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΑΠΘ Τάνια Βαλαμώτη, και ένα χρυσό μενταγιόν που απεικονίζει την κεφαλή της Αιγύπτιας Θεάς Άθωρ. Αυτή η ανακάλυψη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον λαμβάνοντας υπόψη τον ρόλο που είχε στην Αίγυπτο ως προστάτιδα των νεκρών.

Η ανασκαφική δραστηριότητα και η δημοσίευση των δύο νέων τάφων -οι πρώτοι που ανακαλύφθηκαν εδώ και

αργότερα, τον 15ο αι. π.Χ., κατά την Υστεροελλαδική ΙΙΑ περίοδο.

Τα μεγάλα δωμάτια των θαλάμων των δύο τάφων είχαν παραμείνει ασύλητα από την αρχαιότητα, καθώς προστατεύονταν από περίπου 40.000 λίθους, μεγέθους καρπουζιού που είχαν υποστεί κατολίσθηση στο εσωτερικό τους, όταν κατέρρευσε ο θόλος τους. Σε αμφότερους τους τάφους, ωστόσο, σύμφωνα με το έθιμο των Μυκηναίων που

δεκαετίες- σε μια πολύ σπουδαία τοποθεσία με μυκηναϊκή παρουσία, δίνουν τη δυνατότητα να διασαφηνιστούν ή και να ανατραπούν πτυχές της υπάρχουσας εικόνας της Πύλου στα κρίσιμα στάδια του σχηματισμού κράτους στο Αιγαίο. Παλαιότερα, ο Θολωτός Τάφος IV φάνταζε στα μάτια πολλών, ως ταφικός θάλαμος μιας οικογένειας που ήταν υπεύθυνη για τη δημιουργία του Μυκηναϊκού κράτους της Πύλου. Η εικόνα τώρα γίνεται πολύ πιο περίπλοκη. Εικάζεται ότι ο Γρύπας Πολεμιστής, υπό το πρίσμα τόσων πολλών εκφράσεων, τόσο στρατιωτικών όσο και θρησκευτικών συμβολισμών που αντιπροσωπεύονται στην εικονογραφία των αντικειμένων που ήταν θαμμένα μαζί του ήταν ένας Βασιλιάς (άναξ) της πρώιμης Μυκηναϊκής περιόδου και ότι εξαιτίας αυτής της ιεραρχίας εξηγείται το γεγονός του χωριστού ενταφιασμού του σε λακκοειδή τάφο, αντί για τους χώρους ταφής των Βασιλιάδων της Πύλου και των οικογενειών τους.

Αυτές οι σημαντικές οικογένειες και οι ιδιώτες είχαν βαθιές επιρροές από τον Μινωικό πολιτισμό. Έκτιζαν τα σπίτια τους στην Ακρόπολη με λαξευτούς λίθους επηρεασμένοι από την Μινωική τεχνοτροπία και γέμιζαν τους τάφους τους με κρητικά προϊόντα ανωτέρας ποιότητας που εισήγαγαν. Η Πύλος μοιάζει μετά τα καινού-

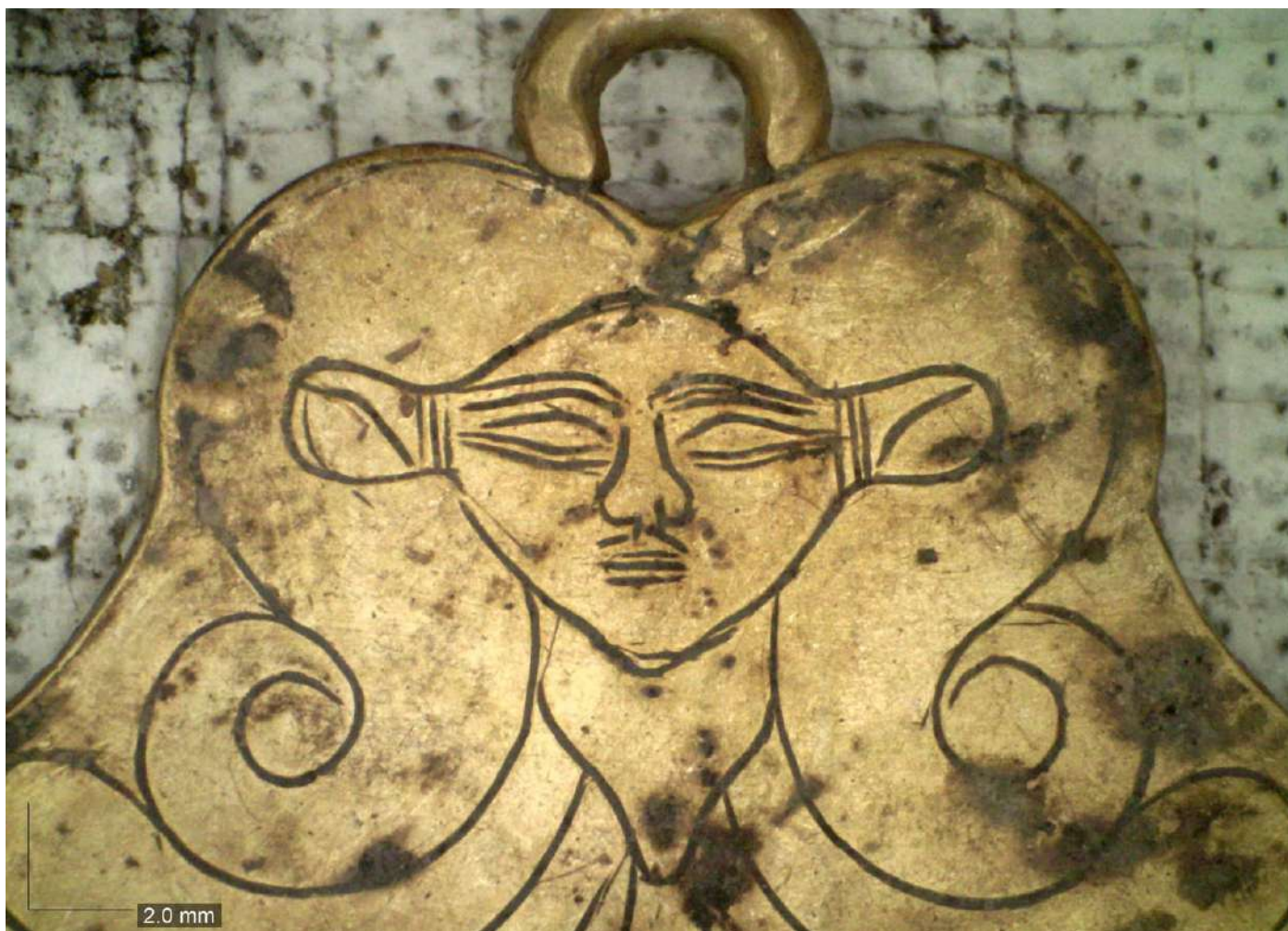
ρια ευρήματα πολύ περισσότερο με τις Μυκήνες όσον αφορά στα νεκροταφεία, χωρίς αυτό να φαίνεται οπισθοδρομικό ή στενά περιορισμένο στην εποχή του Μυκηναϊκού πολιτισμού. Στην πραγματικότητα, η συνολική εικόνα των πρώιμων σταδίων της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στην ηπειρωτική Ελλάδα γίνεται πιο ξεκάθαρη από αυτή των Μυκηνών.

Η ανασκαφική έρευνα του Πανεπιστημίου του Cincinnati μέσω της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, αποκαλύπτοντας τα δύο νέα θολωτά ταφικά μνημεία, εμπλουτίζει τα αρχαιολογικά δεδομένα στην περιοχή της Πυλίας, παρέχοντας πολύτιμες πληροφορίες για τους διαύλους επικοινωνίας και συναλλαγών με τη Μινωική Κρήτη, την Αίγυπτο και την Εγγύς Ανατολή στις πρώιμες Μυκηναϊκές περιόδους και ιδιαίτερα πριν από τη μεγάλη ακμή του ανακτόρου του Νέστορος. Επιπλέον, τίθενται νέα δεδομένα και ερωτήματα σχετικά με το πολιτικό, κοινωνικό και θρησκευτικό καθεστώς στη Δυτική Μεσσηνία.

Η αρχαιολογική έρευνα και η μελέτη των ευρημάτων ίσως δώσει τις κατάλληλες απαντήσεις.

Πηγή: ΥΠΠΟΑ

Άνω Εγκλιανός. Χρυσό μενταγιόν που απεικονίζει την κεφαλή της Αιγύπτιας Θεάς Άθωρ.

ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΓΛΑ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ 2018-2019

Νέα σημαντικά αρχιτεκτονικά κατάλοιπα και κινητά ευρήματα που χρονολογούνται στην περίοδο ακμής του μυκηναϊκού πολιτισμού (περ. 1250 π.Χ.), έφεραν στο φως οι ανασκαφές που διενεργούνται στην ακρόπολη του Γλα στη Βοιωτία, από την εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, στο πλαίσιο πενταετούς αρχαιολογικού προγράμματος επιφανειακής, γεωφυσικής και ανασκαφικής έρευνας (2018-2022).

Η μυκηναϊκή εγκατάσταση στον Γλα, μια απόκρημνη νησίδα στο μέσον του απώτατου βορειοανατολικού μυχού της Κωπαΐδας, ιδρύθηκε κατά το 13ο αι. π.Χ, συγχρόνως με τα έργα αποστράγγισης της λίμνης, τα οποία συνιστούν ένα από τα πιο εντυπωσιακά και μεγαλόπνοα τεχνικά έργα της ελληνικής προϊστορίας. Είναι η μεγαλύτερη μυκηναϊκή ακρόπολη -επταπλάσια σε έκταση από τις Μυκήνες- που έχει ερμηνευθεί από τον αείμνηστο Σπυρίδωνα Ιακωβίδη ως οχυρό και οικονομοτεχνικό κέντρο λειτουργίας των αποστραγγιστικών έργων, καθώς και ως σταθμός συγκέντρω-

σης και επεξεργασίας της αγροτικής παραγωγής της περιοχής. Η «κεντροβαρική» της θέση, που παρείχε απεριόριστη θέα προς όλες τις κατευθύνσεις, ενίσχυε τη δυνατότητα εποπτείας της πεδιάδας, ιδιαίτερα του ανατολικού της τμήματος, καθώς και την γρήγορη πρόσβαση στον βόρειο Ευβοϊκό κόλπο, διευκολύνοντας τις θαλάσσιες επικοινωνίες.

Ωστόσο, τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Γλα δεν παραπέμπουν σε μια ανακτορική θέση με πολυδύναμα τμήματα και πολλαπλά αρχεία γραμμικής γραφής ή μια μυκηναϊκή ακρόπολη με την τυπική έννοια του όρου. Η επισήμανση αυτή, καθώς και η φαινομενική κατάληψη με οικοδομικά κατάλοιπα μόνο του 30% της ακρόπολης αναλογικά με την γιγαντιαία της έκταση (200 στρ.), δημιούργησαν ποικίλους προβληματισμούς για τον χαρακτήρα και τον ρόλο που διαδραμάτιζε στο πολιτικό περιβάλλον της ανακτορικής βόρειας Βοιωτίας και κυρίως τη σχέση της με τη Θήβα και τον Ορχομενό. Οι προβληματισμοί αυτοί αποτέ-

Αεροφωτογραφία της μυκηναϊκής ακρόπολης του Γλα Βοιωτίας.

ΥΠΠΟΑ

ΥΠΠΟΑ

Κτηριακό Συγκρότημα «Ν». Κατά χώρα σωζόμενα πιθάρια.

λεσαν το έναυσμα για την επανέναρχη των ανασκαφών στην ακρόπολη του Γλα το 2018, μετά από παύση μιας εικοσαετίας.

Τα αποτελέσματα της διετίας 2018-2019 υπήρξαν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Στο βορειοδυτικό, νοτιοδυτικό και νότιο τμήμα της ακρόπολης ήλθαν στο φως πέντε νέα οικοδομικά συγκροτήματα (που συμβατικά ονομάστηκαν «Μ», «Ν», «Ο», «Ρ» και «Q»), μεμονωμένα ή σε συστάδες, μεγάλων διαστάσεων, που χαρακτηρίζονται από συμμετρία και αξονική διάταξη και συμπληρώνουν σημαντικά την κάτοψη της ακρόπολης. Στα ευρήματα από τους χώρους αυτούς περιλαμβάνονται, εκτός από αγγεία αντιπροσωπευτικά της μυκηναϊκής περιόδου (ψευδόστομοι αμφορείς, σκύφοι, υδρίες, κύλικες, ασκοί, πρόχοι, μαγειρικά σκεύη κ.ά), θραύσματα τοιχογραφιών, μολύβδινα αγγεία και τμήματα από ανθρωπόμορφα μυκηναϊκά ειδώλια, καταδεικνύοντας την ύπαρξη της γνώριμης, κοινής πολιτιστικής και καλλιτεχνικής παράδοσης των χρόνων της ευρύτατης μυκηναϊκής εξάπλωσης.

Ειδικότερα, κατά το 2019, η ανασκαφική έρευνα διεξήχθη από τις 24 Ιουνίου έως τις 14 Ιουλίου στο δυτικό και νότιο τμήμα της ακρόπολης. Η ερευνητική ομάδα προχώ-

ρησε στην περαιτέρω αποκάλυψη του μνημειακού συγκροτήματος που ήρθε στο φως το 2018 και έχει συμβατικά ονομαστεί «Ν». Το συγκρότημα χωροθετείται σε φυσικό πλάτωμα στην κορυφή ομαλού κωνικού υψώματος, στο νοτιοδυτικό τμήμα της ακρόπολης. Πρόκειται για συγκρότημα έξι ανεξάρτητων, κτηριακών όγκων, εξωτερικών διαστάσεων 8,60 x 27,70 μ. έκαστος, με προσανατολισμό Α-Δ. και κοινές οικοδομικές γραμμές. Οι κτηριακοί όγκοι διατάσσονται γραμμικά σε ομάδες των τριών κατά τον άξονα Β-Ν, ενώ μεταξύ τους φαίνεται να μεσολαμβάνουν υπαίθριοι χώροι ομόλογων διαστάσεων. Η κάθε μονάδα καταλαμβάνει επιφάνεια 240 τ.μ. περίπου, ενώ εσωτερικά χωρίζεται από λίθινους τοίχους, πάχους σε τρεις επιμέρους ισομεγέθεις χώρους.

Επιπλέον, έρευνες άρχισαν σε νέα κτήρια που εντοπίστηκαν φέτος στο νότιο τμήμα της ακρόπολης και συμβατικά ονομάστηκαν Ρ, Ο και Q, αποδίδοντας συνολικά σημαντικά ευρήματα για την αρχιτεκτονική, τη στρωματογραφία, τη χρονολόγηση, καθώς και στοιχεία για τον αποθηκευτικό και ενδεχομένως εργαστηριακό χαρακτήρα των ερευνημένων χώρων. Φέτος, μεταξύ των κινητών ευρημάτων ξεχωρίζουν φύλλα και κομμάτια μολύβδου μεγάλων διαστάσεων και μυκηναϊκά αγγεία με γραπτή διακόσμηση που

ΥΠΠΟΑ

**Αδιακόσμητη μυκηναϊκή υδρία (ΥΕ ΙΙΙΒ)
από το Κτηριακό Συγκρότημα «Ν».**

ΥΠΠΟΑ

**Αδιακόσμητη μυκηναϊκή υδρία (ΥΕ ΙΙΙΒ)
από το Κτηριακό Συγκρότημα «Ν».**

συμβαδίζουν με τα ευρήματα των παλαιότερων ανασκαφών στην ακρόπολη, ενώ ιδιαίτερο εύρημα αποτέλεσε ακέραιος διπλός πέλεκυς από χαλκό, πιθανότατα πολύτιμη απόκριση, ίσως στην περίοδο κρίσης των τελευταίων χρόνων, πριν από την πτώση των μυκηναϊκών ανακτόρων. Τα νέα κτηριακά κατάλοιπα, φαίνεται πως ανήκουν σε δομές που επαναλαμβάνουν τα ιδιότυπα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά ήδη εντοπισμένα στα παλαιότερα ανεσκαμμένα κτήρια της ακρόπολης: ιδιόρρυθμες επιμήκεις πτέρυγες, αξονική διάταξη και ιδιαίτερα μεγάλα μεγέθη.

Σε αντίθεση με τις άλλες μεγάλες μυκηναϊκές ακροπόλεις, οι οποίες εμφανίζουν επανειλημμένες ανακατασκευές, ο Γλας αποπνέει έναν αισθητά ξεκάθαρο και σπάνια ενιαίο αρχιτεκτονικό σχεδιασμό. Σύμφωνα με αυτόν, η οχύρωση και τα κτήρια της ακρόπολης κατασκευάστηκαν σε ενιαίο οικοδομικό πρόγραμμα και ανήκουν, με μικρές αποκλίσεις, σε κοινό χρονολογικό ορίζοντα, εντός και μάλλον προς τα μέσα του 13ου αι. π.Χ. Για άγνωστους ακόμη λόγους, όλα τα νέα (και τα παλαιότερα ανεσκαμμένα) κτήρια εγκαταλείφθηκαν συγχρόνως κατά το τέλος του 13ου αι. π.Χ και οι κάτοικοι φεύγοντας, φαίνεται πως πήραν μαζί τους το μεγαλύτερο μέρος του υλικού πολιτισμού τους, ακολουθώντας την μοίρα των άλλων μυκηναϊκών ανακτορικών μονάδων.

Επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων συμμετέχουν στο πρόγραμμα, το οποίο περιλαμβάνει μελέτη και αναλύσεις του δομικού υλικού των κτηρίων (ωμόπλινθοι, πήλοκονιάματα, δορώσεις κτλ), γεωλογική μελέτη και τεχνικογεωλογική χαρτογράφηση της ακρόπολης και του περιβάλλο-

ντος χώρου, καθώς και ανάλυση και αξιολόγηση των ζωο-αρχαιολογικών και αρχαιοβοτανικών δεδομένων, με στόχο την ανασύσταση της καθημερινής ζωής, της χωροοργάνωσης του οικισμού και της οικονομικής οντότητάς του. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε δειγματοληψία ιζημάτων για μικρομορφολογική ανάλυση με σκοπό την ερμηνεία και κατανόηση των συνθηκών δημιουργίας των αρχαιολογικών επιχώσεων.

Στο πρόγραμμα συμμετέχει ακόμη μεγάλος αριθμός φοιτητών από ελληνικά και αλλοδαπά ακαδημαϊκά ιδρύματα, οι οποίοι διδάσκονται, υπό την καθοδήγηση έμπειρων αρχαιολόγων, μηχανικών και συντηρητών, τη σύγχρονη ανασκαφική μεθοδολογία, παρακολουθούν μαθήματα κεραμικής και σχεδίου και συνδράμουν σε όλα τα επίπεδα οργάνωσης και διεξαγωγής της ανασκαφής, παρέχοντας πολύτιμη αρωγή στην επιστημονική ομάδα και συμβάλλοντας στην πρόοδο της διεπιστημονικής έρευνας και την εξέλιξη της αρχαιολογικής γνώσης. Το ανασκαφικό πρόγραμμα διενεργείται από την εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, υπό τη διεύθυνση της Δρος Έλενας Κουντούρη, Προϊσταμένης της Διεύθυνσης Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων του ΥΠΠΟΑ, με την στενή συνεργασία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Βοιωτίας και την υποστήριξη του Δήμου Ορχομενού και της Ενορίας Παναγίας Σκριπούς.

Πηγή: ΥΠΠΟΑ

ΝΗΣΙΔΑ ΧΡΥΣΗ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ

Μεγάλες ποσότητες πορφύρας και κτίσματα ενός μινωικού οικισμού εντόπισαν οι ανασκαφές της Εφορείας Αρχαιοτήτων Λασιθίου στα δυτικά της νησίδας Χρυσή, όπου στην παραλία σώζονται αρχαίες λαξευτές ιχθυοδεξαμενές. Το πλήθος των σπασμένων οστρέων πορφύρας που βρέθηκαν στα δωμάτια των κατοικιών αποδεικνύουν μια πρωιμότητα για τη Μεσόγειο βιοτεχνική παραγωγή της πορφυρής βαφής, η οποία αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια των πρώτων ανακτόρων της Κρήτης. Ο οικισμός είχε μια ανθηρή οικονομία που δεν φαίνεται από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, αλλά από τα εξαιρετικής ποιότητας αντικείμενα που βρέθηκαν στις κατοικίες.

Η νησίδα Χρυσή βρίσκεται νότια της Κρήτης, στη διοικητική Περιφέρεια Λασιθίου και ανήκει στο Δήμο Ιεράπετρας. Η επιφανειακή έρευνα που έγινε κατά το διάστημα 2008-2011, απέφερε ενδείξεις ανθρώπινης δραστηριότητας και κατοίκησης από την Εποχή του Χαλκού. Το 2018 και το 2019 η συστηματική πλέον ανασκαφή στη Χρυσή υπό τη διεύθυνση της προϊσταμένης της ΕΦΑ Λασιθίου, Χρύσας

Χρυσό δαχτυλίδι.

ΥΠΠΟΑ

Νησίδα Χρυσή Λασιθίου. Το κτήριο Β2.

ΥΠΠΟΑ

Χρυσό βραχιόλι.

Σοφιανού, έφερε στο φως ένα μεγάλο κτήριο με πολλά δωμάτια, το Β2, το οποίο κατοικήθηκε χωρίς διακοπή στην Παλαιονακτορική και Νεονακτορική περίοδο, από τη Μεσομινωική ΙΙΒ έως την Υστερομινωική ΙΒ περίοδο (1800-1500 περίπου π.Χ.).

Τα δωμάτια είχαν απλά αρχιτεκτονικά στοιχεία όπως κτιστούς κάδους, πεζούλια, επιφάνειες εργασίας, εστίες και ένα κλιμακοστάσιο με λίθινες πλάκες. Η κεραμική αποτελεί τυπικό μίγμα από αγγεία πόσης, βρώσης, μαγειρικά και αποθηκευτικά, ενώ περισυλλέχθηκαν πολλά λίθινα εργαλεία. Εντύπωση προκάλεσε η έλλειψη στοιχείων βιοτεχνικής δραστηριότητας για την παραγωγή πορφύρας από όλο το κτίσμα, σε αντίθεση με τις άλλες ανασκαμμένες κατοικίες του οικισμού.

Παρά την απλή αρχιτεκτονική τους, δύο δωμάτια περιείχαν 'θησαυρούς' από μέταλλα, γυαλί και ημιπολύτιμους λίθους. Ο πρώτος θησαυρός βρέθηκε το 2018 σε δωμάτιο που πιθανότατα χρησίμευε ως αποθηκευτικός χώ-

Νησίδα Χρυσή Λασιθίου.

Το κτήριο Β2 με το σύγχρονο φάρο στο κέντρο του.

Νησίδα Χρυσή Λασιθίου. Σπασμένα όστρεα πορφύρας.

ρος. Η απόθεση περιείχε δύο τμήματα από χάλκινα τάλαντα, μια μάζα από σκωρίες και κοσμήματα: ένα χρυσό δαχτυλίδι, ένα χρυσό βραχιόλι, 26 χρυσές χάντρες (δισκοειδείς, σφαιρικές και σε σχήμα πάπυρου), μια αργυρή χάντρα, 5 χάλκινες, σφενδόνη χάλκινου δαχτυλιδιού. Μαζί με αυτά ήταν μεγάλος αριθμός από γυάλινες χάντρες διαφόρων σχημάτων, (39 σφαιρικές και 25 σε σχήμα πάπυρου), 4 από το λεγόμενο αιγυπτιακό μπλε, 20 από κορνεόλιο λίθο, 1 από αμέθυστο, 10 από λάπις, μια σφραγίδα από αχάτη με παράσταση πλόιου που η πρύμνη του έχει τη μορφή κεφαλής ζώου και ένα λίθινο περιάπτο με μορφή πιθήκου.

Κατά τη συνέχιση της ανασκαφής το 2019, σε γωνία δωματίου του ίδιου κτηρίου, εντοπίστηκε ένας ακόμη θησαυρός με τάλαντα, ένα μεγάλο πριόνι και τρία αγγεία, όλα από χαλκό. Το συνολικό βάρος τους είναι 68 κιλά και μαζί με τα τμήματα του άλλου θησαυρού αποτελούν συνολικά περισσότερα από 2 τάλαντα. Πρόκειται για έναν μεγάλο θησαυρό μετάλλων, από τους μεγαλύτερους που έχουν βρεθεί ως σήμερα στην Κρήτη. Ακόμη, μέσα σε αγγείο ήταν αποθηκευμένα κομμάτια ενός τάλαντου από κασσίτερο. Το τάλαντο από κασσίτερο θεωρείται σπάνιο εύρημα καθώς είναι το 2ο της ΥΜ περιόδου που εντοπίζεται στην Κρήτη, το 1ο βρέθηκε στον οικισμό της νησίδας του Μόχλου.

Τα προαναφερόμενα στοιχεία οδηγούν στην υπόθεση ότι οι κάτοικοι του μεγάλου κτηρίου Β2 στην ΥΜ περίοδο (1500 περίπου π.Χ.) ανήκαν σε ένα ανώτερο κοινωνικό επίπεδο και είχαν ένα διαφορετικό ρόλο στην κοινωνία της Χρυσής, μάλλον διοικητικό. Ασχολούνταν με τη διαχείριση της παραγωγής, την προώθηση των προϊόντων και το εμπόριο της πορφύρας, την εισαγωγή ή την κυκλοφορία μετάλλων.

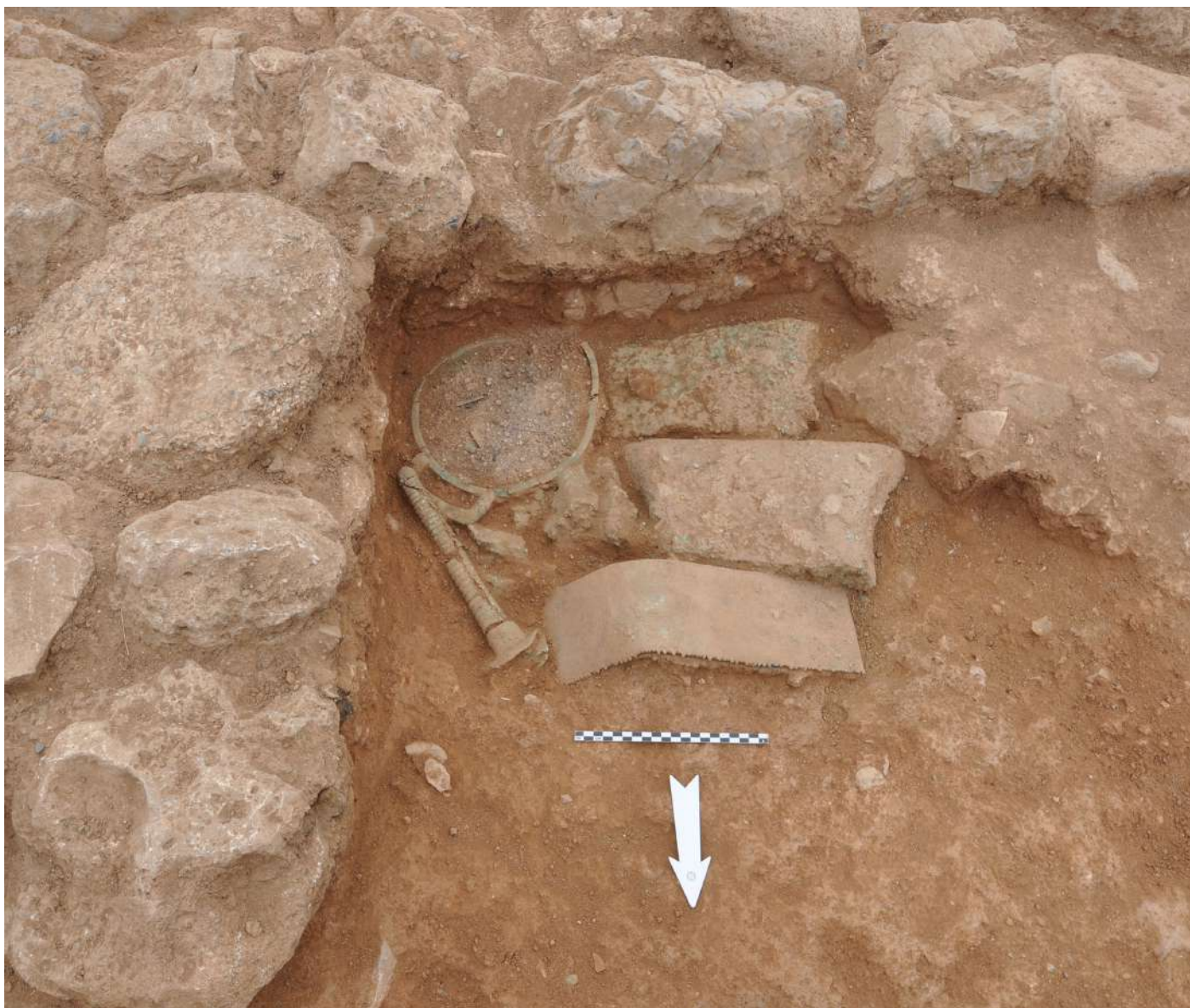
Πηγή: ΥΠΠΟΑ

Χάντρες λάπις.

Χρυσές χάντρες.

ΥΠΠΟΑ

Νησίδα Χρυσή Λασιθίου. Ο θησαυρός των μετάλλων *in situ*.

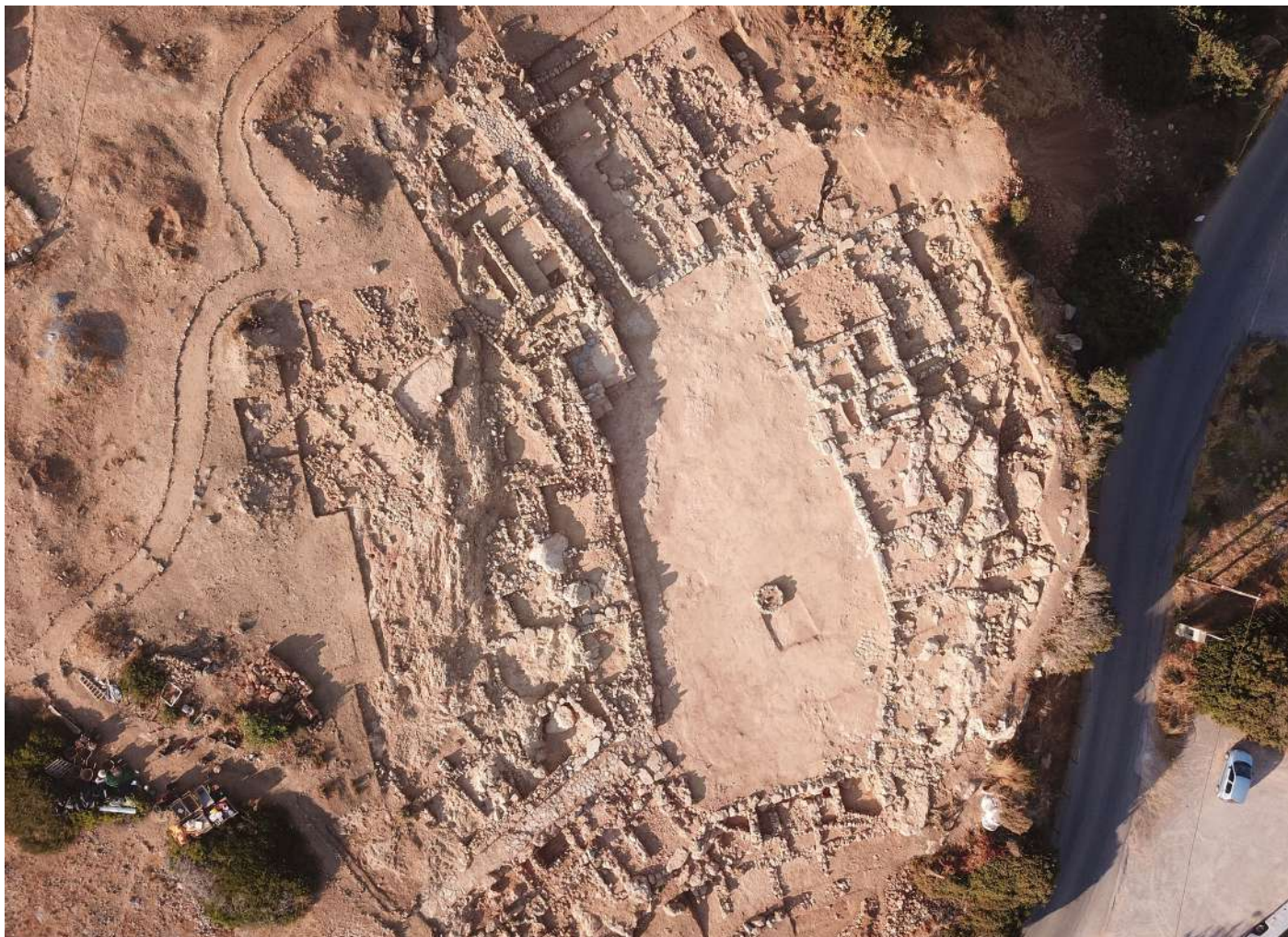
ΥΠΠΟΑ

Χάλκινο τάλαντο.

ΥΠΠΟΑ

Χάλκινο αγγείο.

EBSA, N. Kriess

Μνημειακό συγκρότημα με κεντρική αυλή στο Σίσι με κατάλοιπα οικισμού Πρωτομινωικής περιόδου στα βορειοδυτικά.

ΣΙΣΙ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ

Περισσότεροι από 100 αρχαιολόγοι διαφόρων εθνικοτήτων συμμετείχαν στην 10η ανασκαφική περίοδο που διεξήγαγε η Βελγική Σχολή Αθηνών στο Σίσι (δήμος Αγίου Νικολάου) της Κρήτης, σε στενή συνεργασία με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λασιθίου, υπό την διεύθυνση του καθηγητή Jan Driessen (Πανεπιστήμιο Λουβαίν/Βελγική Σχολή Αθηνών).

Η ερευνητική ομάδα συνέχισε τις εργασίες στους διάφορους τομείς της ανασκαφής και προχώρησε στην περαιτέρω αποκάλυψη του μνημειακού συγκροτήματος με κεντρική αυλή. Η ανασκαφή πλησίον της δυτικής πτέρυγας του συγκροτήματος έφερε στο φως σημαντικά κατάλοιπα οικισμού της Πρωτομινωικής IIΑ περιόδου (περ. 2600 π.Χ.).

Κιβωτιόσημος τάφος της Υστερομινωικής περιόδου II.

EBSA, J. Driessen

Χρυσό περιδέραιο από τον κιβωτιόσχημο τάφο της Υστερομινωικής περιόδου II.

Μετά την εγκατάλειψη του οικισμού από τους κατοίκους του, οι οποίοι άφησαν κατά χώραν σχεδόν το σύνολο του υλικού πολιτισμού τους, ένα μνημειακό κτήριο κατασκευάστηκε προς ανατολάς του χωριού. Το κτήριο αυτό αποτέλεσε τον πυρήνα της μετέπειτα δυτικής πτέρυγας. Αν και καταστράφηκε από πυρκαγιά το 2500 π.Χ., τα κατάλοιπά του ενσωματώθηκαν σχεδόν αυτούσια στην κατασκευή του μνημειακού συγκροτήματος με αυλή, το οποίο ανεγέρθη γύρω στο 1700 π.Χ. Περαιτέρω ανασκαφή του μνημειακού συγκροτήματος με αυλή αποκάλυψε ένα δάπεδο επιστρωμένο με εξαιρετικής ποιότητας κονίαμα, κοσμημένο με σπικτό διάκοσμο και έναν κομψά κτισμένο πήλινο αγωγό για την απορροή των υδάτων από την μήκους 33 μέτρων κεντρική αυλή προς την ανατολική κλιτύ.

Σε άλλα σημεία του λόφου εντοπίστηκαν αξιόλογα κατάλοιπα λιγότερο γνωστών φάσεων, μεταξύ των οποίων οικία που καταστράφηκε κατά τη Μεσομινωική IIIA περίοδο, ενδεχομένως από σεισμό, και ένα εκτεταμένο στρώμα με

Υστερομινωική II-III A1 κεραμική με έντονα ίχνη κνωσιακών επιδράσεων. Στην ίδια περίοδο ανήκει και ένας κιβωτιόσχημος τάφος, ο οποίος είχε κτιστεί μέσα σε προγενέστερο ταφικό κτήριο της Νεοανακτορικής περιόδου. Ο προσεκτικά κατασκευασμένος τάφος περιείχε σχεδόν ακέραιο και άθικτο σκελετό γυναίκας, ο οποίος συνοδευόταν από χάλκινο κάτοπτρο με ελεφαντοστέινη λαβή, οστέινες και χάλκινες περόνες ενδυμασίας, καθώς και περιδέραιο αποτελούμενο από 15 χρυσές ψήφους (χάντρες) σε σχήμα ελαιόκαρπου ή ελαιόσπορου και 15 μικρότερες επίσης χρυσές ψήφους. Αυτού του τύπου οι τάφοι είναι σχετικά σπάνιοι στην Κρήτη και απαντούν μόνο στην Κνωσό και τα Χανιά. Με τη 10η ανασκαφική περίοδο ολοκληρώθηκε το δεύτερο πενταετές ερευνητικό πρόγραμμα. Στη συνέχεια θα δοθεί έμφαση στην συντήρηση των καταλοίπων και την δημοσίευση, πριν την τελευταία περίοδο διασκοπήσεων.

Πηγή: ΥΠΠΟΑ

ΖΩΜΙΝΘΟΣ

ΝΕΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Σε έναν από τους καλύτερα ερευνημένους και από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους στην Κρήτη αναδεικνύεται η Ζώμινθος. Κατά τη φετινή ανασκαφή της Αρχαιολογικής Εταιρείας, υπό την διεύθυνση της Δρος Έφης Σαπουνά-Σακελλαράκη, ιδιαίτερως ενδιαφέρουσα πληροφορία για την λειτουργία του κτηρίου, υπήρξε ο εντοπισμός του Αρχείου, με την εύρεση πινακίδας της Ιερογλυφικής/Γραμμικής Α Γραφής. Στην πινακίδα αναγράφονται 217 τριποδικά αγγεία, με το ιδεόγραμμα δίπλα στα σύμβολα των αριθμών. Η πινακίδα έχει χαρακτήρα λογιστικό και αποτελεί ασφαλώς καταγραφή αντικειμένων, γεγονός που δηλώνει την οργάνωση του συγκροτήματος. Βρέθηκε σε ένα καίριο σημείο του κτηρίου, στο οποίο σε παλαιότερες ανασκαφικές περιόδους είχαν βρεθεί κοσμήματα, σφραγίδες και δύο χάλκινα ειδώλια πεισμένα από επάνω όροφο. Κάτω από αυτό βρέθηκαν λείψανα του παλαιότερου ανακτόρου.

Γραφή του ίδιου συστήματος, με πολλά σημεία της Γραμμικής Α γραφής είναι χαραγμένα και στον λίθινο βωμίσκο που είχε βρεθεί στο δικίονιο Δωμάτιο 26/53 («Αίθουσα

ενεπίγραφου βωμίσκου») με θρησκευτικό χαρακτήρα, αλλά και σε αγγείο από άλλον χώρο, όπου ίσως δηλώνει το περιεχόμενό του. Αυτά αποτελούν δείγματα της οργάνωσης του ιερατείου και πιθανών επικλήσεων. Οι πινακίδες, όμως, επιβεβαιώνουν και τον οικονομικό χαρακτήρα του κτηρίου εκτός από τον βεβαιωμένο θρησκευτικό.

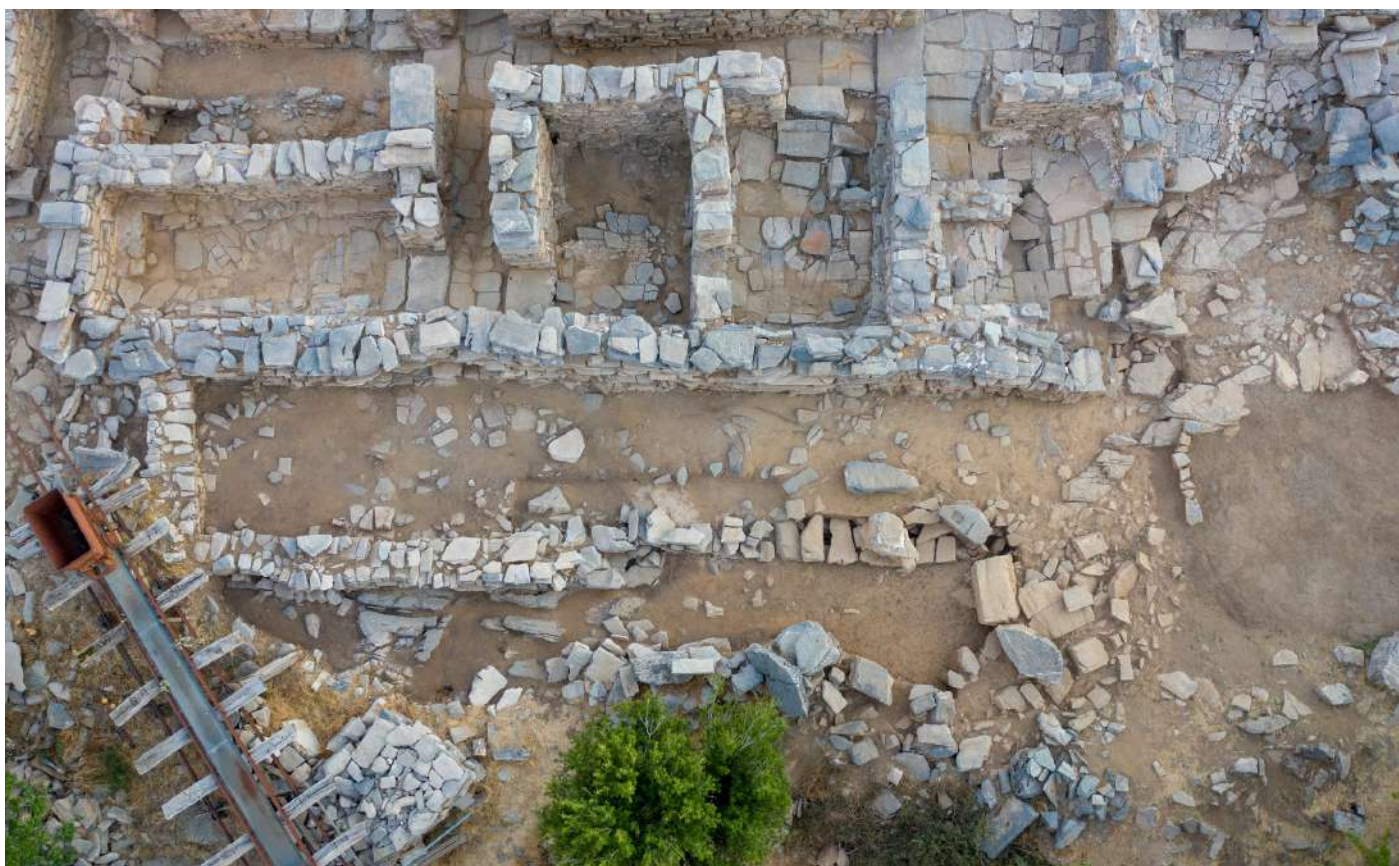
Η φετινή ανασκαφή σκοπό είχε και την έρευνα γύρω από το κεντρικό ανακτορικό κτήριο και έδωσε πολλά νέα στοιχεία: Ένα βασικό είναι η επιβεβαίωση ότι κάτω από το κτήριο της Νεοανακτορικής περιόδου υπήρχε παλαιότερο που ιδρύθηκε πάνω σε βράχους, καταλάμβανε μεγαλύτερη έκταση και έδωσε πλήθος ευρημάτων της περιόδου αυτής.

Στην περίοδο των Νέων Ανακτόρων (1700-1600 π.Χ.), μετά από έναν μεγάλο σεισμό έγιναν αρκετές αλλαγές, όπως αυτή στη βορειοανατολική είσοδο με τον εξαιρετικά ενδιαφέροντα πρόοδο με τα θρανία, που έκλεισε και δημιουργήθηκε μία ράμπα που οδηγούσε προς τα ανατολικά. Στον αρχικό χώρο εισόδου βρέθηκαν, πεισμένα από άνω όροφο μαζί με πλήθος αγγείων, τμήμα ενός ειδωλίου ταύρου, στρογγυλά δισκία που όμοιά τους βρέθηκαν

Ζώμινθος. Ο ανασκαπτόμενος χώρος.

ΥΠΠΟΑ

ΥΠΠΟΑ

Ζώμινθος. Κάτω από το κτήριο της Νεοανακτορικής περιόδου υπήρχε παλαιότερο που ιδρύθηκε πάνω σε βράχους.

Ζώμινθος. Η βορειοανατολική είσοδος με πρόδρομο που διαθέτει θρανία.

ΥΠΠΟΑ

Τμήμα ειδωλίου ταύρου.

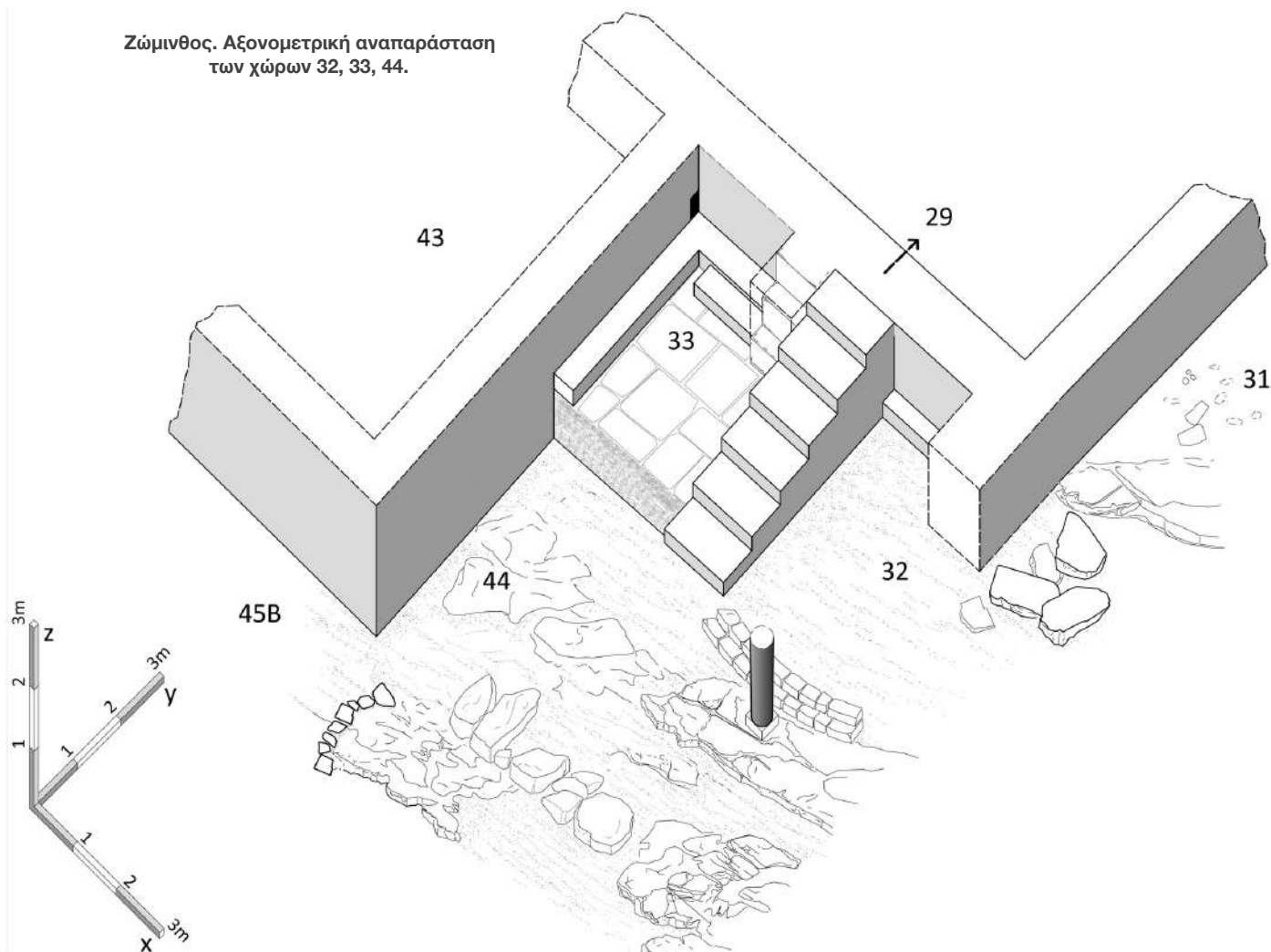
ΥΠΠΟΑ

διεσπαρμένα σε άλλους χώρους και ένα οστέινο ένθεμα. Όλα αυτά, μαζί με άλλο λίθινο επίμηκες εγχάρακτο πλακίδιο που είχε βρεθεί στον ίδιο χώρο, αποτελούν ενθέσεις σε ζατρίκιο, όμοιο με αυτό της Κνωσού.

Στην ίδια περίοδο επισκευών δημιουργήθηκαν μεγάλες βεράντες/ αναλήμματα στο νότιο τμήμα του λόφου, προσκολλημένα στον κεντρικό πυρήνα του κτηρίου, που παρά την αρχαιοκαπηλική καταστροφή της δεκαετίας του '60, διέσωσαν σημαντικά αρχιτεκτονικά λείψανα, αλλά και φορητά, όπως λύχνους, κυλινδρική βάση του τύπου *snake tube*, χάλκινο αντικείμενο πιθανώς από ειδώλιο ζώου, αφιερωματικό μαχαίριδιο κλπ. Στη νοτιοανατολική μεγαλοπρεπή είσοδο οι τομές ανέδειξαν τις παραστάδες αλλά και αποκάλυψαν πλήρως τον δυτικό χώρο με βωμό και αποθήκη, καθώς και το δάπεδο ορόφου που διατηρήθηκε πεσμένο λοξά προς εξωτερικό χώρο.

Στην νοτιοδυτική είσοδο αποκαλύφθηκε κάτω από μυκηναϊκά ερείπια προστώ με ημικίονες, που οδηγούσε στην τετρακίονια αίθουσα, πιθανή αίθουσα θρόνου. Διατηρούνται βάσεις του πιθανού καθίσματος. Και εδώ διαπιστώθηκε η χρήση από την Παλαιοανακτορική περίοδο (1900 π.Χ.) μέχρι και τη μυκηναϊκή (περί το 1400 π.Χ.). Στη Δυτική όψη, δωμάτιο προσκολλημένο στο Κεντρικό Κτήριο, κτι-

Ζώμινθος. Αξονομετρική αναπαράσταση των χώρων 32, 33, 44.

ΥΠΠΟΑ

ΥΠΠΟΑ

Ζώμινθος. Τελετουργικά αγγεία κατά χώραν.

σμένο πάνω σε αρχαιότερο κτίσμα, έδωσε μερικά ωραία ευρήματα, όπως τμήμα αγγείου με διακόσμηση ανάγλυφης σπείρας, ωραίο κρυστάλλινο περιάπτο κ.α.

Εξαιρετικά ενδιαφέρουσα ήταν η αποκάλυψη χώρου έξω από τη βόρεια πρόσοψη του Κεντρικού Κτηρίου και προσκολλημένου σε αυτό, που έδωσε εκατοντάδες αγγείων, μεταξύ των οποίων ρυτά (τελετουργικά αγγεία) και αποτελούσε πιθανώς σκευοφυλάκιο. Ο χώρος, λόγω του πλήθους των ευρημάτων δεν εξαντλήθηκε στρωματογραφικά.

Πρέπει, ακόμη, να σημειωθεί το άριστο αποχετευτικό σύστημα που διέθετε το κτήριο, όπως δείχνουν τα λείψανα αγωγών γύρω από αυτό.

Τέλος, φέτος επιβεβαιώθηκε η λειτουργία του μεταλλευτικού κλιβάνου που είχε βρεθεί στη δυτική πτέρυγα, όπου υπάρχει και κεραμεικό εργαστήριο, αλλά και εργαστήριο κατεργασίας οψιανού, με τη γνωμάτευση από ομάδα του Δημόκριτου και του ΙΤΕ Κρήτης ως προς τη χρήση μεγάλων τμημάτων πρωτογενών μεταλλευμάτων και επεξεργασμένων μετάλλων σε όλο τον χώρο.

Πηγή: ΥΠΠΟΑ

ΥΠΠΟΑ

Ζώμινθος. Ρυτό.

ΑΡΧΑΙΑ ΣΙΚΥΩΝΑ

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Οικιστικά κατάλοιπα της Κλασικής και Ύστερης Κλασικής περιόδου, αποτελούμενα από εσωτερικά δωμάτια οικιών και τμήματα οικιακών εργαστηρίων ήλθαν στο φως κατά την διεπιστημονική έρευνα στην Αρχαία Σικυώνα και συγκεκριμένα στην περιοχή του Αγίου Κωνσταντίνου. Ξεχωρίζουν τα βοτσαλωτά ψηφιδωτά δάπεδα και τα δάπεδα από ασβεστοκονίαμα, καθώς και οι επενδυμένοι τοίχοι με ερυθρό και κίτρινο κονίαμα. Η εύρεση κεραμικής του 6ου αι. π.Χ. σε στρωματογραφικές ενότητες, άμεσα σχετιζόμενες με αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, ενδυναμώνει το ενδεχόμενο εντοπισμού της αρχαϊκής πόλης της Σικυώνας σε αυτή την περιοχή. Κατά τα δύο πρώτα έτη της έρευνας (2015-2016), διεξήχθησαν αρχαιολογική επιφανειακή έρευνα και εκτεταμένες γεωφυσικές διασκοπήσεις, τα αποτελέσμα-

τα των οποίων τοποθετούν τον πυρήνα της παλαιάς πόλης στην ευρύτερη περιοχή του Αγίου Κωνσταντίνου, στο νοτιοδυτικό τμήμα του πεδίου ερευνών. Επιπλέον, η περιοχή του λιμανιού της Σικυώνας φαίνεται πως τοποθετείται στο νοτιοανατολικό άκρο της σύγχρονης πόλης του Κιάτου, όπου η γεωαρχαιολογική έρευνα μέσω πυρηνοληψιών και οι σεισμικές μετρήσεις κατέγραψαν τη διαμόρφωση λιμενολεκάνης. Στη συνέχεια (2017-2019), πραγματοποιήθηκε ανασκαφική έρευνα σε διάφορες ζώνες της παράκτιας πεδιάδας.

Στη θέση Άγιος Νικόλαος ανασκάφηκε κτήριο της Κλασικής περιόδου το οποίο ταυτίζεται με Ηρώο. Το ορθογώνιο κτήριο (6,30 x 4,40 μ.) με προσανατολισμό Β-Ν ήταν μερικώς υπόγειο ενώ έφερε ανωδομή από πλίνθους και

Αεροφωτογραφία του Ηρώου από ΝΑ (Κλασική εποχή).

ΥΠΠΟΑ

ΥΠΠΟΑ

Ταφικό μνημείο στη θέση Ζόγερι (ύστερη Κλασική - πρώιμη Ελληνιστική περίοδος).

Ταφή εξωτερικά του Ηρώου κτερισμένη με τα σανδάλια του νεκρού (5ος αι. π.Χ.).

ΥΠΠΟΑ

Ταφική πυρά στο νότιο τμήμα του ταφικού μνημείου (350-275 π.Χ.).

Αρχιτεκτονικά κατάλοιπα στην περιοχή Ζόγερι (Κλασική εποχή).

στέγη από κεράμους λακωνικού τύπου. Στη ΒΑ γωνία, η μονολιθική κλίμακα με τρεις βαθμίδες εξασφάλιζε την απευθείας πρόσβαση σε διαμορφωμένη και οριοθετημένη με λίθινο πεσίσκο επιφάνεια του φυσικού βράχου, στην οποία είχαν διανοιχθεί τρεις λαξευτοί τάφοι της Αρχαϊκής περιόδου. Και οι τρεις τάφοι έφεραν πολλαπλούς ενταφιασμούς στο εσωτερικό τους, αλλά μόνο ένας εξ αυτών είχε κτεριστεί με ένα χρηστικό αγγείο και εννέα σφαιρικούς αρύβαλλους της Πρώιμης ή Μέσης Κορινθιακής περιόδου (610-555 π.Χ.). Αμέσως νότια του Ηρώου ερευνήθηκε ταφή του 5ου αι. π.Χ. τοποθετημένη σε μονολιθική σαρκοφάγο και κτερισμένη με τα σανδάλια του νεκρού, από τα οποία διασώθηκε το σιδερένιο περίγραμμα της σόλας.

Το κτήριο, στο οποίο διακρίνονται τουλάχιστον δύο οικοδομικές φάσεις της Κλασικής περιόδου, φαίνεται πως έπαψε να λειτουργεί στο β' ήμισυ του 4ου αι. π.Χ. Η στρωματογραφική ενότητα που συνδέεται με την καταστροφή και εγκατάλειψή του, απέδωσε πλήθος κεράμων στέγης, εξαιρετικά μεγάλη ποσότητα κεραμικής και σχετικά μικρό αριθμό πήλινων ειδωλίων. Η μελέτη των κινητών ευρημάτων αναμένεται να αποδώσει περαιτέρω στοιχεία για τον χαρακτήρα των τελετουργιών προς τους προγόνους ή και την ενδεχόμενη σύνδεση του χώρου με τη λατρεία χθόνιων θεοτήτων.

Στην περιοχή Ζόγερι διερευνήθηκε μεγάλης έκτασης ταφικό μνημείο χρονολογούμενο στην Ύστερη Κλασική - Πρώιμη Ελληνιστική περίοδο. Το ταφικό μνημείο ορθογώνιας κάτοψης (4,60 x 0,65 x 0,85 μ.) σώζεται σε ύψος τριών δόμων, εκ των οποίων ο ανώτερα σωζόμενος αποτελείται από πέντε λιθόπλινθους συναρμοσμένες με μολύβδινους συνδέσμους τύπου «Z». Ως σήματα του μνημείου είχαν χρησιμοποιηθεί δύο συμμετρικά τοποθετημένες λιθόπλινθοι στο ανατολικό και δυτικό τμήμα του αντίστοιχα. Η πρόσθια όψη του μνημείου, ορατή κατά την αρχαιότητα από αμέσως βόρεια διερχόμενη οδό, φέρει διακόσμηση κυματίου (cyma reversa). Στο νότιο τμήμα του διανοίχθηκαν δύο κιβωτιόσχημοι τάφοι, με μονούς ενταφιασμούς ενηλίκων στο εσωτερικό τους και παρόμοια κτέριση (κοτύλες, μικκύλα αγγεία, λύχνοι, σιδερένια σπλεγγίδα, αργυρό νόμισμα).

Στο ίδιο τμήμα και σε στρωματογραφική ενότητα άνωθεν των τάφων διερευνήθηκε ταφική πυρά χρονολογούμενη στα 350-275 π.Χ., η οποία απέδωσε πληθώρα ανθρωπόμορφων και ζωόμορφων ειδωλίων, καθώς και αναθηματικών αγγείων με χαρακτηριστική εμπύεστη διακόσμηση ώων στο χείλος και στο σώμα, πιθανώς προϊόντα τοπικού εργαστηρίου. Τέλος, η ταφική χρήση του χώρου επιβεβαιώνεται ήδη από τον 5ο αι. π.Χ., καθώς εντοπίστηκε εξωτερική προσφορά αποτελού-

Παρόδιο νεκροταφείο στην περιοχή Μερκούρη (Κλασική - Πρώιμη Ελληνιστική περίοδος).

ΥΠΠΟΑ

Ο πίθος στην περιοχή Χτίρι (πρώιμη Βυζαντινή περίοδος).

μενη από μία κορινθιακή κοτύλη και έξι αττικές ληκύθους, η μία εξ αυτών λευκού βάρους, σε σημείο αμέσως ΒΑ του μνημείου και σε άμεση σχέση με το ανατολικό ταφικό σήμα. Λίγες δεκάδες μέτρα βορειότερα του ταφικού μνημείου και εκτός του βασικού ιστού της πόλης ήλθαν στο φως αρχιτεκτονικά κατάλοιπα χρονολογούμενα στην Κλασική περίοδο. Πιο συγκεκριμένα, διερευνήθηκαν τρεις χώροι, ορθο-

Κιβωτιόσχημος τάφος στην περιοχή Μερκούρη (πρώιμη Ελληνιστική περίοδος).

ΥΠΠΟΑ

γώνιας και τετράγωνης κάτοψης, ενός εκτενούς -σύμφωνα με τις γεωφυσικές έρευνες- κτηριακού συγκροτήματος. Οι χώροι απέδωσαν ιδιαίτερα αποσπασματική λεπτή κεραμική αλλά μεγάλη ποσότητα αποθηκευτικών αγγείων, αγνύθες, νομίσματα και η χρήση τους συνδέεται είτε με μικρής κλίμακας εργαστηριακές εγκαταστάσεις είτε με αγρέπαυλη.

Στην περιοχή Χτίρι αποκαλύφθηκε τμήμα μνημειακού κτηρίου των Κλασικών χρόνων και σε άμεση επαφή με αυτό κεραμοσκεπής τάφος της ίδιας περιόδου. Η χρήση του κτηρίου παραμένει δυσερμήνευτη πιθανότατα να λειτουργούσε ως δημόσιο κτήριο. Άνωθεν αυτού εδραζόταν τμήμα χώρου χρονολογούμενο στους Πρώιμους Βυζαντινούς χρόνους στον οποίο εντοπίστηκε μεγάλων διαστάσεων πίθος (διαμ. 1,40 μ.). Η χρήση αυτού του εξωτερικού, πιθανότατα, χώρου συνδέεται με την παραγωγή ελαιόλαδου, υπόθεση που ενισχύεται από τη συλλογή μεγάλης ποσότητας απανθρακωμένων ελαιοπυρήνων και από τον εντοπισμό σε παρακείμενο αγρό, τραπητή, κατασκευή άμεσα συνδεδεμένη με την ελαιοπαραγωγή.

Τέλος, στην περιοχή Μερκούρη αποκαλύφθηκε τμήμα παρόδιου νεκροταφείου χρονολογούμενο στους Κλασικούς και Πρώιμους Ελληνιστικούς χρόνους. Οι τάφοι, απλοί λακκοειδείς και κιβωτιόσχημοι τοποθετημένοι σε ορύγματα λαξευμένα στο φυσικό βράχο, φέρουν κάλυψη είτε από ορθογώνιες λίθινες πλάκες είτε από κεράμους. Οι μεμονωμένες ταφές ενηλίκων ήταν κτερισμένες με τους ακόλουθους τύπους αγγείων: σκύφος, κάρθαρος, λεκανίδα, μόνωτο μαγειρικό αγγείο, μικκύλα αγγεία και λύχνος. Η παρακείμενη αρχαία οδός αποτελούσε κύρια οδική αρτηρία πιθανώς μεταξύ του λιμένος και του Ελληνιστικού πλατύματος και ήταν σε χρήση -βάσει των επαναλαμβανόμενων επιδιορθώσεων- τουλάχιστον κατά τον 5ο και 4ο αι. π.Χ. Μεταξύ των τάφων και της οδού, ήλθε στο φως λίθινος αγωγός απορροής υδάτων, ο οποίος πληρώθηκε και καλύφθηκε με λίθινες πλάκες λειτουργώντας ως αναλημματικός τοίχος.

Το ανασκαφικό σκέλος του πενταετούς ερευνητικού προγράμματος ολοκληρώθηκε την Παρασκευή 2 Αυγούστου 2019. Το διεπιστημονικό ερευνητικό πρόγραμμα «Αρχαία Σικυώνα» (2015-2019) αποτελεί συνεργασία της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κορινθίας, του Εθνικού Μουσείου της Δανίας και του Ινστιτούτου της Δανίας στην Αθήνα, υπό τη διεύθυνση του Επίκουρου Καθηγητή Κλασικής Αρχαιολογίας Κωνσταντίνου Κίσα και της Dr. Silke Múth-Frederiksen, επικεφαλής από δανικής πλευράς. Η χρηματοδότηση του προγράμματος προέρχεται από χορηγία του Ιδρύματος Carlsberg. Το πεδίο των ερευνών (8 τ. χλμ.) τοποθετείται στην παράκτια πεδιάδα του Κιάτου. Στόχος του προγράμματος είναι η συστηματική έρευνα της «Προελληνιστικής» πόλης της Σικυώνας, πριν αυτή μεταφερθεί σε παραπλήσιο πλάτωμα το 303 π.Χ. από τον Δημήτριο Πολιορκητή.

Πηγή: ΥΠΠΟΑ

ΛΥΚΑΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΝΕΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΙΕΡΟ ΤΟΥ ΔΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΚΑΔΙΑ

Το υπαίθριο ιερό του Δία βρίσκεται πάνω σε μια από τις κορυφές του Λυκαίου Όρους, στον Προφήτη Ηλία (1.382 μ.), όπου, σύμφωνα με τις νεώτερες έρευνες, αναπτύχθηκε το αργότερο το 1500 π.Χ. «Είναι μια φωτεινότερη κορυφή, κυριολεκτικά λουσμένη στο φως τις περισσότερες μέρες του χρόνου. Σε τέτοιες ψηλές βουνοκορφές ο άνθρωπος αισθανόταν ότι επικοινωνούσε καλύτερα με το θείο», λέει στο ΑΓΠΕ-ΜΠΕ η Δρ Άννα Καραπαναγιώτου, προϊστάμενη της Εφορείας Αρχαιοτήτων (ΕΦΑ) Αρκαδίας, διευθύντρια του ερευνητικού ανασκαφικού προγράμματος ελληνοαμερικανικής συνεργασίας που τα τελευταία χρόνια δραστηριοποιείται στην περιοχή. Πρόσφατα, στο αρχαιολογικό συνέδριο που διοργάνωσε το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού στο Μέγαρο Μουσικής, παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματά του προγράμματος, η δεύτερη φάση του οποίου ξεκίνησε το 2016 και ολοκληρώνεται το 2020.

«Στον Προφήτη Ηλία του Λυκαίου συγκεντρωνόταν ο αγροτοποικιμικός πληθυσμός της ευρύτερης περιοχής και εκδήλωνε την ευλάβειά του προς τη θεότητα με θυσίες ζώων προς τιμήν της. Τα διαδοχικά στρώματα -αποθέσεις

Ζωόμορφο ειδώλιο.

που περιλαμβάνουν στάχτες από τις φωτιές για τις θυσίες, τα υπολείμματα από τα καμένα οστά ζώων και το χώμα σχημάτισαν με το πέρασμα του χρόνου τον Βωμό τέφρας που αντικρίζει κανείς ακόμα και σήμερα στην κορυφή. Αυτός ο υπαίθριος βωμός διατηρήθηκε σε αυτή την αρχέγονη

Άποψη της ανασκαφής.

μορφή ως το τέλος της αρχαιότητας. Ποτέ δεν απέκτησε μία μνημειακή αρχιτεκτονική μορφή, γεγονός που υποδεικνύει την ύψιστη ιερότητά του», συνεχίζει η Καραπαναγιώτου. Τα νεώτερα ανασκαφικά στοιχεία έφεραν στο φως πολλά σημαντικά στοιχεία. «Στην τρέχουσα φάση του προγράμματος τεκμηριώθηκε καλύτερα ότι ανθρώπινη δραστηριότητα στην κορυφή υπήρχε πολύ πριν το 1500 π.Χ., τουλάχιστον από το 4000 π.Χ. και εξής. Απαιτείται περαιτέρω μελέτη για να μπορέσουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα για τη φύση αυτής της ανθρώπινης δραστηριότητας στον Προφήτη Ηλία πριν από τη μυκηναϊκή εποχή. Εκείνο που είναι ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι οι λατρευτικές εκδηλώσεις πάνω στον Βωμό δεν σταμάτησαν μετά την κατάρρευση των περιφημων μυκηναϊκών ανακτόρων, δηλαδή μετά το 1100 π.Χ., αλλά συνεχίστηκαν κανονικά και στους πρώιμους ιστορικούς χρόνους, δηλαδή από τον 11ο έως τον 9ο αιώνα π.Χ. Πρόκειται για μία από τις ελάχιστες τέτοιες περιπτώσεις στην ηπειρωτική Ελλάδα όπου μπορούμε να παρακολουθήσουμε και να τεκμηριώσουμε τις λατρευτικές τελετουργίες από μία χρονική περίοδο σε μία άλλη».

Και αργότερα; «Σύμφωνα με τα νεότερα ανασκαφικά στοιχεία, από τον 7ο αι. π.Χ. και εξής η λατρευτική δραστηριότητα αρχίζει να επεκτείνεται και πέρα από την κορυφή. Αναπτύσσεται ένα μεγάλο ιερό μέσα στην κοιλάδα, σε απόσταση δύο χιλιομέτρων από την κορυφή του όρους, στο οποίο ιδρύονται οικοδομήματα που εξυπηρετούσαν τους αθλητικούς αγώνες οι οποίοι ελάμβαναν χώρα στην περιοχή κάθε τέσσερα χρόνια: στοά, διοικητήριο, ιππόδρομος, στάδιο χώροι προετοιμασίας των αθλητών κλπ. Αυτό το λεγόμενο

«Κάτω ιερό», όπως είναι γνωστό στην έρευνα, ήταν αφιερωμένο στον Πάνα, τον κατεξοχήν Αρκάδα αρχαίο θεό. Πρέπει, εδώ, να σημειώσουμε ότι, σύμφωνα με την αρκαδική παράδοση, ο Παν ήταν δίδυμος αδελφός του Αρκάδα, του επώνυμου ήρωα της χώρας, και οι δυο γιοι του Δία. Επομένως, στο Λύκαιο Όρος έχουμε μία δίδυμη λατρεία, του Δία στην κορυφή και του Πάνα στην πεδιάδα».

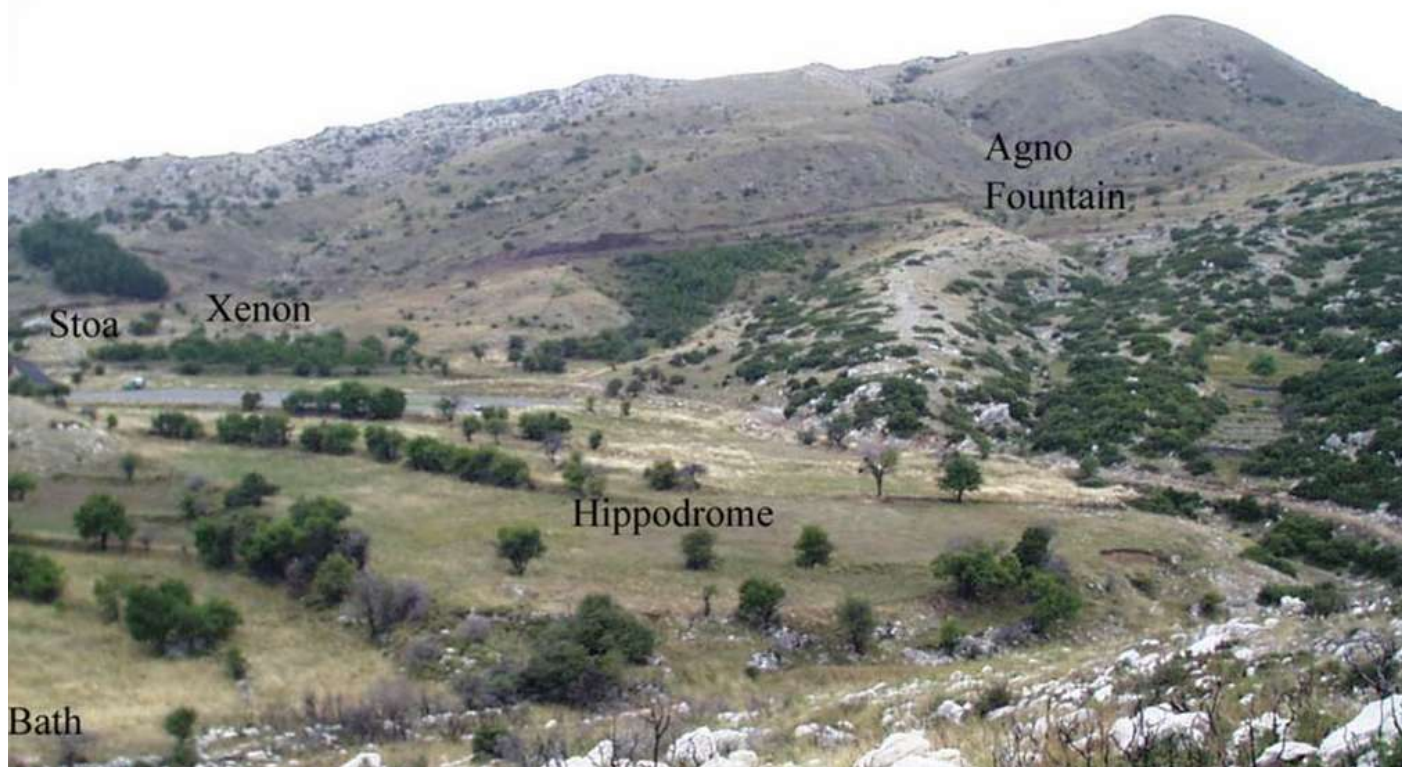
«Ανθρωποθυσίες» και «Λυκάνθρωποι»

Όσον αφορά την ταφή έφηβου άνδρα που ανακαλύφθηκε το 2016 κοντά στο κέντρο του βωμού, γεγονός που είχε δημιουργήσει συζητήσεις περί πιθανής ένδειξης ανθρωποθυσίας (αρχαίες πηγές έχουν αναφερθεί σε ανθρωποθυσίες), τα νεότερα δεδομένα δείχνουν ότι δεν ισχύει ως ενδεχόμενο. «Για τη χρονολόγηση του ανθρώπινου σκελετού έχει προς το παρόν πραγματοποιηθεί μία ανάλυση ραδιοχρονολόγησης στο AMS Laboratory του Πανεπιστημίου της Αριζόνα. Από την πρώτη αυτή μελέτη προκύπτει μία χρονολόγηση του σκελετού μετά από το 1453 μΧ. Θα ακολουθήσουν και άλλες μελέτες καθώς και συνολική επιστημονική αξιοποίηση των δεδομένων από τη συνεργατίδα μας βιοαρχαιολόγο Δρα Ελεάννα Πρεβεδώρου, έτσι ώστε να έχουμε τα τελικά συμπεράσματα. Πιθανότατα θα δρομολογήσουμε αναλύσεις και σε ένα δεύτερο εργαστήριο, όπως είναι η συνήθης πρακτική», διευκρινίζει η προϊσταμένη της ΕΦΑ Αρκαδίας.

Όμως, πού μπορεί να οφείλονται οι παραδόσεις οι οποίες αναφέρονται σε λυκανθρωπία, ανθρωποθυσία και αυστηρές ποινές για τους παραβάτες του ιερού αυτού

Άποψη του Ιερού του Λυκαίου Διός Αρκαδίας.

Altar of Zeus

ΕΦΑ Αρκαδίας/ΥΠΠΟΑ - Mount Lykaion Excavation and Survey Project

Αεροφωτογραφία του συμπλέγματος στη θέση «Λουτρά».

ΕΦΑ Αρκαδίας/ΥΠΠΟΑ - Mount Lykaion Excavation and Survey Project

Μυκηναϊκή κύλικα.

Όπως διδασκόμαστε και από την ψυχολογία, η διαδικασία αυτή περιελάμβανε τρία στάδια: Αρχικά απομόνωση, αποκοπή από την κοινότητα, στη συνέχεια απώλεια των βασικών χαρακτηριστικών της ανθρώπινης υπόστασής του και, τέλος, μετά από σειρά δοκιμασιών επιτυγχανόταν η επανένταξη μέσα από την αποδοχή της κοινότητας. Όχι μόνο σε αυτή αλλά και σε άλλες περιπτώσεις αρχαίων κοινωνιών, αυτό το ευαίσθητο κομβικό σημείο της εφηβείας συνοδευόταν από συμβολισμούς και οδήγησε στη δημιουργία ιδιαίτερων τελετουργιών».

Πρώτος ανασκαφέας του ιερού ήταν ο Έλληνας αρχαιολόγος και ακαδημαϊκός Κωνσταντίνος Κουρουνιώτης. Περίπου έναν αιώνα αργότερα, ξεκίνησε ένα μακρόπνοο ερευνητικό πρόγραμμα ελληνοαμερικανικής συνεργασίας, το οποίο περιλαμβάνει ανασκαφές, συντηρήσεις, αποκαταστάσεις μνημείων και επιστημονική τεκμηρίωση ενός πανάρχαιου αρκαδικού ιερού, το οποίο από τον 5ο αιώνα π.Χ. και εξής αναδεικνύεται στο θρησκευτικό κέντρο των Αρκάδων με διεθνή ακτινοβολία.

Το πρόγραμμα τελεί υπό την αιγίδα του υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών, με συνδιευθυντές από αμερικανικής πλευράς τους καθηγητές του Πανεπιστημίου της Αριζόνας, David Gilman Romano και Mary E. Voyatzis. Σύμφωνα με την Καραπαναγιώτου, μετά το 2020 θα ακολουθήσει μία περίοδος έρευνας γραφείου κατά την οποία, μεταξύ άλλων, προγραμματίζονται μελέτη του πλούσιου και σπουδαίου αρχαίου υλικού που προέκυψε από τις ανασκαφές 2016-2020, καθώς και η ωρίμανση, μελετητικά, ενός ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης του αρχαιολογικού χώρου σε συνεργασία με θεσμικούς και τοπικούς φορείς, το οποίο θα αποτελέσει τμήμα του υπό θεσμοθέτηση φυσικού και πολιτιστικού Πάρκου της περιοχής. Πρόκειται για το Παρράσιο Πάρκο, που πήρε το όνομά του από την Παρρασία, την πανάρχαιη περιοχή της δυτικής Αρκαδίας.

Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ

τόπου; «Το Λύκαιο Όρος συγκαταλέγεται στα πλέον πολυδιαφημισμένα ιερά στον τομέα της μυθολογίας. Από τον 5ο αι. πΧ και εξής και ιδίως από την ελληνιστική εποχή "κατασκευάζονται" τέτοιες παραδόσεις. Η κοινωνική ανθρωπολογία σε συνδυασμό με τα ανασκαφικά ευρήματα και την κριτική μελέτη των γραπτών πηγών, μας βοηθούν να κατανοήσουμε την ιστορική πραγματικότητα πίσω και μέσα από τον μύθο», απαντά η Καραπαναγιώτου.

Και συνεχίζει: «Τον τελευταίο διάστημα και με αφορμή πολλά ερωτήματα δημοσιογράφων μου έχει κινήσει το ενδιαφέρον η μορφή του λυκανθρώπου, με τα ανθρώπινα και ζώδη χαρακτηριστικά, που έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα και στις παραδόσεις του Λυκαίου Όρους. Η αρχαιότερη εκδοχή του μύθου της λυκανθρωπίας που σχετίζεται με το Λύκαιο Όρος θεωρώ ότι έχει ένα συμβολικό υπόστρωμα και συνδέεται πιθανότατα με διαβατήριες τελετές που αφορούν στην κρίσιμη μετάβαση των εφήβων από την ηλικία της παιδικότητας στην φάση της ενηλικίωσης.

ΑΧΛΑΔΑ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΤΑ ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Περισσότερες από 200 ταφές αποκαλύφθηκαν στη σωστική ανασκαφή που πραγματοποιείται για έκτη χρονιά στον αρχαιολογικό χώρο της Αχλάδας Φλώρινας, ο οποίος αναδεικνύεται σε έναν από τους πλέον σημαντικούς στη Μακεδονία. Συγκεκριμένα, κατά την ανασκαφή του 2019, που είχε τρίμηνη διάρκεια, εντοπίστηκαν και αποκαλύφθηκαν 209 ταφές, εκ των οποίων οι 131 χρονολογούνται στους βυζαντινούς χρόνους και οι 75 στους αρχαίους κατά κύριο λόγο χρόνους. Στην περιοχή, στην οποία επικεντρώθηκε η φετινή ανασκαφή, ξεχώριζαν έξι ταφές οριοθετημένες με ταφικό περίβολο από σχιστόπλακες και αργούς λίθους, διαστάσεων κατά μέσο όρο 4,00 x 3,50μ. Οι νεκροί στις συγκεκριμένες ταφές είχαν εναποτεθεί σε λάκκους, βάθους περίπου 2 μ. από το επίπεδο του περιβόλου ή σε ορθογώνιους κτιστούς με αργολιθοδομή τάφους, με λιθόστρωτο δάπεδο. Πρόκειται δυστυχώς για συλημένες ταφές, οι οποίες εξαιτίας του μνημειακού τους

μεγέθους προκάλεσαν το ενδιαφέρον των τυμβωρύχων. Ωστόσο, τα ευρήματα από τη συγκεκριμένη περιοχή που διέλαθαν της σύλησης, μαρτυρούν τον πλούτο, την αριστοκρατική καταγωγή, τον ηρωικό χαρακτήρα και τον ηγετικό ρόλο κάποιων οικογενειών της μακεδονικής αριστοκρατίας στην πολιτική και κοινωνική ζωή της αρχαίας Λύγκου κατά το δεύτερο ήμισυ του βου αι. π.Χ.

Για πρώτη φορά ήλθαν στο φως χάλκινα κράνη του λεγόμενου «ιλλυρικού τύπου», τέσσερα συνολικά, που διαφοροποιούν τους νεκρούς ως προς την οπλική τους εξάρτηση από τους υπόλοιπους πολεμιστές της Αχλάδας. Ξεχωρίζει ο τάφος ενός πολεμιστή, εν μέρει συλημένος, στον οποίο διατηρήθηκαν μεταξύ άλλων, χάλκινο κράνος «ιλλυρικού τύπου», χάλκινη περικνημίδα, σιδερένια δόρατα, σιδερένιο ομοίωμα δίκυκλης αγροτικής άμαξας, χρυσά ελάσματα και αργυρά καττύματα. Σε πέντε ταφές εφαρμόστηκε η πρακτική της δευτερογενούς καύσης. Η μία

Ταφή με ειδώλια, χάλκινα αγγεία, αρύβαλλο από φαγεντιανή και άλλα.

ΥΠΠΟΑ

Ταφή με ειδώλιο σφίγγας, πλαστικό αγγείο και άλλα ευρήματα.

Χάλκινο αγγείο με δευτερογενή καύση.

εντοπίστηκε σε μεγάλο κρατηρόσχημο χάλκινο αγγείο, εξαιρετικό δείγμα της αρχαίας μεταλλοτεχνίας. Το αγγείο σώζεται σε σχετικά καλή κατάσταση, έχει διάμετρο 0,55μ. και φέρει πλαστική λαβή, που απολήγει σε δύο προσφύσεις με τη μορφή ανθρώπινων χεριών. Πρόκειται για δευτερογενή καύση ανδρός, και μάλιστα πολεμιστή, όπως υποδηλώνουν τα κτερίσματα: δύο σιδερένια ξίφη, δύο σιδερένια δόρατα και ένα χάλκινο κράνος «ιλλυρικού τύπου» πλασιώναν το αγγείο, το οποίο καλυπτόταν με οριζόντια τοποθετημένη σχιστολιθική πλάκα.

Επίσης, για πρώτη φορά ήλθαν στο φως, σφαιρικός αρύβαλλος από φαγεντιανή και πήλινα ειδώλια καθιστής σε θρόνο γυναικείας μορφής, που κρατά περιστέρι και ένθρονης Σφίγγας με λύρα. Βρέθηκαν δύο πλαστικά

Ταφή με χρυσό προσωπίο, αργυρή περόνη, χρυσό δακτυλίδι και άλλα ευρήματα.

αγγεία με όρθια γυναικεία μορφή και με προτομή ανδρικής μυθικής μορφής με δορά ζώου στο κεφάλι, πιθανώς του Ηρακλή, που χρονολογούνται στα αρχαϊκά χρόνια.

Μοναδικό εύρημα του νεκροταφείου αποτελεί το χρυσό προσωπίο που εντοπίστηκε σε λακκοειδή ανδρική ταφή με κάλυψη από αργούς λίθους. Μολονότι ο τάφος ήταν συλημένος και διαταραγμένος, εκτός της νεκρικής μάσκας σώθηκαν ένα χρυσό δακτυλίδι, μία αργυρή διφυής περόνη, τμήματα από σιδερένια ξίφη και σιδερένιες αιχμές, κερμπάρενιες ψήφοι, ένας χάλκινος λέβητας και μία οπισθότητη πρόχους. Μετά τα νεκροταφεία της Σίνδου και του Αρχοντικού της Πέλλας, η Αχλάδα αποτελεί την τρίτη περιοχή στη Μακεδονία, όπου αποκαλύπτεται νεκρικό προσωπίο, εύρημα που αντανακλά και επιβεβαιώνει εν μέρει τη φιλολογική εκδοχή, μέσω των γενεαλογικών μύθων, για την προέλευση των βασιλέων (Τημενίδες, Βακχιάδες) της Μακεδονίας από τη βορειανατολική Πελοπόννησο, το Άργος και την Κόρινθο αντίστοιχα, με πατρώο ήρωα τον Ηρακλή, ενώ αναδεικνύει, όπως και πλήθος άλλων ευρημάτων από τη Μακεδονία, την πολιτισμική συγγένεια με τα δωρικά φύλα.

Η εν εξελίξει σωστική ανασκαφή διενεργείται υπό την εποπτεία της αρχαιολόγου Λιάνας Γκέλου, σε εκτεταμένο νεκροταφείο με διαχρονική χρήση, οι τάφοι του οποίου έχουν ήδη φτάσει τους 1.290. Οι πρωιμότεροι από αυτούς ανάγονται στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού, οι πολυπληθέστεροι ανήκουν στην περίοδο μεταξύ 6ου και 3ου αι. π.Χ., ενώ διαπιστώνεται εκτεταμένη χρήση του νεκροταφείου και στα βυζαντινά χρόνια. Στο νότιο τμήμα του ίδιου αρχαιολογικού χώρου, εν μέρει πάνω από προϊστορικούς και αρχαϊκούς-κλασικούς τάφους, αποκαλύφθηκαν δύο ρωμαϊκά οικοδομικά συγκροτήματα αγροικίων με παραγωγικές και εργαστηριακές εγκαταστάσεις.

Ο αρχαιολογικός χώρος της Αχλάδας βρίσκεται μέσα στα όρια επέκτασης λιγνιτωρυχείου της εταιρείας «Λιγνιτωρυχεία Αχλάδας Α.Ε.». Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Φλώρινας παρακολουθεί τις εξορυκτικές δραστηριότητες και πραγματοποιεί συστηματικά διερευνητικές τομές και σωστικές επεμβάσεις.

Πηγή: ΥΠΠΟΑ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΚΥΘΝΟΥ

Σημαντικά αποτελέσματα, μεταξύ των οποίων, εκτεταμένη πρωτοβυζαντινή εγκατάσταση με τμήμα του παράκτιου τείχους και πύλη, παλαιοχριστιανική βασιλική, καθώς και μνημειώδεις κατασκευές που ανήκουν σε σημαντικό ιερό της αρχαιότητας έφεραν στο φως οι ανασκαφές στη βραχονησίδα «Βρυσοκαστράκι» απέναντι από το «Βρυσόκαστρο», την αρχαία πόλη της Κύθνου.

Αρχαίο ιερό

Στο νότιο ανώτερο πλάτωμα της νησίδας αποκαλύφθηκε μνημειώδες ανάλημμα, μήκους σχεδόν 22 μ., που προσωρινά μπορεί να χρονολογηθεί στους Κλασικούς χρόνους, τόσο από την ισόδομη τοιχοποιία του, όσο και από την κεραμική που συλλέχθηκε εντός του στρώματος «λατύτης» που συνδέεται με την κατασκευή του. Τα ευρήματα είναι εξαιρετικής ποιότητας κεραμική των Γεωμετρικών και αρχαϊκών χρόνων, καθώς και ορισμένα ευρήματα αναμφίβολα αναθηματικού χαρακτήρα (μικρογραφικά αγγεία, πήλινα γυναικεία ειδώλια, κ.ά.). Σε απόσταση 5 μ. ανατολικά του αναλήμματος, ο λαξευμένος βράχος σχηματίζει ορθογώνιο έξαρμα διαστάσεων 11x4 μ. περίπου, εξαιρετικά διαβρωμένο σήμερα, το οποίο φαίνεται ότι ταυτίζεται με μνημειώδη βωμό. Το ανάλημμα σχηματίζει ένα είδος κρητίδας ύψους 4,50 μ., δυτικά του οποίου ο φυσικός βράχος σχηματίζει ένα ευρύχωρο άνδρηο με πολυάριθμα ίχνη από αρχαία

Ανθρωπόμορφο θραύσμα αγγείου των αρχαϊκών χρόνων από την περιοχή του ιερού.

λαξεύματα, ορισμένα από τα οποία φαίνεται ότι σχετίζονται με κάποιο μνημειώδη ναό που προφανώς είχε ιδρυθεί εδώ. Η προσεκτική μελέτη των λαξευμάτων αυτών ίσως επιτρέψει να αποσαφηνιστεί ως έναν βαθμό η μορφή του Κλασικού-Ελληνιστικού ναού. Η ταυτότητα της λατρευόμενης θεότητας παραμένει άγνωστη προς το παρόν. Η ανθρώπινη δραστηριότητα της Πρωτοβυζαντινής περιόδου είναι έντονη και

Μνημειακό ανάλημμα κλασικών-ελληνιστικών χρόνων και ορθογώνιοι χώροι της ύστερης Αρχαιότητας / Πρωτοβυζαντινών χρόνων.

Κορμός γυναικείου ακέφαλου καθήμενου πήλινου ειδωλίου κλασικών χρόνων από το ιερό.

η διατάραξη των παλαιότερων κτηρίων μεγάλη. Πολυάριθμοι τοίχοι και ευρύχωροι χώροι χρησιμοποιήσαν εν μέρει τις ερειπωμένες σε κάποιο βαθμό αρχαίες δομές. Η υστερότερη κεραμική χρονολογείται στα τέλη του 6ου και στο πρώτο ήμισυ του 7ου αι. μ.Χ. Μετά την περίοδο αυτή φαίνεται ότι εγκαταλείπεται η πόλη της Κύθνου και οι κάτοικοί της μετακινήθηκαν στο Κάστρο της Ωριάς, τη μεσαιωνική πρωτεύουσα του νησιού. Η εντατική Πρωτοβυζαντινή χρήση της βραχονησίδας, η οποία φαίνεται ότι ήταν η περιοχή όπου συρρικνώθηκε η πόλη στην ύστερη αρχαιότητα, διαρκεί μέχρι τουλάχιστον τον 7ο αιώνα, οπότε και εγκαταλείπεται, όπως και από τα ευρήματα στις άλλες δύο θέσεις που ερευνηθήκαν.

Επίμηκες Κτήριο 2 και οχύρωση

Η παράκτια οχύρωση της ύστερης αρχαιότητας προστάτευε το αδύναμο ανατολικό τμήμα της βραχονησίδας. Οι υπόλοιπες πλευρές ήταν απροσπέλαστες λόγω της κατακόρυφης διαμόρφωσης των βράχων. Στο εσωτερική πλευρά της είχαν κτιστεί πολυάριθμα επάλληλα ορθογώνια δωμάτια, σε ένα από τα οποία εντοπίστηκε χάλκινος φύλλος του αυτοκράτορα Μαυρικού Τιβερίου (582-602). Η έρευνα λίγο βορειότερα έφερε στο φως την κύρια είσοδο της οχύρωσης, πιθανόν προστατευμένη με πύργο. Η οχύρωση της ύστερης αρχαιότητας εδράζεται πάνω σε παλαιότερη, πιθανώς των

Αεροφωτογραφία της τρίκλιτης βασιλικής.

αρχαϊκών χρόνων, φάση με την οποία φαίνεται να συνδέονται χώροι εν μέρει λαξευμένοι στο φυσικό βράχο. Από τις αναμοχλευμένες επιχώσεις των Πρωτοβυζαντινών χρόνων προέρχονται και λίγα ευρήματα (κεραμική και εργαλεία από οψιανό) της Πρωτοκυκλαδικής περιόδου, καθώς και σημαντικές ποσότητες κεραμικής των Γεωμετρικών έως ρωμαϊκών χρόνων.

Τρίκλιτη Βασιλική

Σε ψηλότερο άνδρω, αλλά αξονικά με την είσοδο της Πρωτοβυζαντινής οχύρωσης, ολοκληρώθηκε φέτος η ανασκαφή του εσωτερικού της τρίκλιτης παλαιοχριστιανικής βασιλικής. Από την σχεδόν τετράγωνη κάτοψη εξέχει ανατολικά η αιψίδα του ιερού. Οι εξωτερικές εισόδους ανοίγονται στους πλάγιους τοίχους του νάρθηκα, αφού δυτικά το έδαφος ήταν υπερυψωμένο. Η ανισοσταθμία των δαπέδων των χώρων οφείλεται στην μορφολογία του εδάφους. Κάθε κλίτος επικοινωνούσε απ' ευθείας με τον νάρθηκα. Η εκκλησία διαθέτει προσκίσματα προς βορρά και νότο, από τα οποία ερευνήθηκε το βόρειο, που είχε απ' ευθείας πρόσβαση στο εσωτερικό του ναού. Το μνημείο έχει σύνθετη οικοδομική ιστορία: διακρίνονται τρεις κύριες φάσεις. Από αυτές, σημειώνεται εκείνη όπου ο διαχωρισμός των κλιτών γίνεται με εναλλασσόμενους πεσσούς και κίονες, καθώς και η τελευταία όπου τα μετακίονια σφραγίζονται αφήνοντας μικρές διόδους μεταξύ των κλιτών. Στη θέση του διατηρείται το φράγμα του πρεσβυτερίου, αλλά και τμήματα του αρχιτεκτονικού διακόσμου. Στο κτήριο είχαν χρησιμοποιηθεί ως srolia μαρμάρινα μέλη, όπως επενδύσεις αρχαίων

ΥΠΠΟΑ

Μαρμάρινο επίθημα με σταυρό από το ανατολικό άκρο του βόρειου κλιτους της βασιλικής.

Νότιο κλίτος βασιλικής. «Θήκη» με μαρμάρινα srolia (ανάμεσα τους τραπεζοφόρο) και μεγάλη πήλινη λεκάνη κατά χώραν.

ΥΠΠΟΑ

ΥΠΠΟΑ

Έλικο μαρμάρινου ιωνικού κιονοκράνου από το ανατολικό άκρο του βορείου κλίτους της βασιλικής.

ΥΠΠΟΑ

Χάλκινη καντήλα (σε διαδικασία συντήρησης).

μνημείων, βάθρα, έλικο ιωνικού κιονοκράνου πιθανώς αρχαϊκών χρόνων και τραπεζοφόρο σε δύο θραύσματα με απόληξη λεοντοπόδαρου. Ένα ανοικτό πήλινο αγγείο βρέθηκε στο νότιο κλίτος, σε επαφή με το φράγμα του προσβυτερίου. Δύο αποσπασματικά σωζόμενες επιγραφές βρέθηκαν στο νάρθηκα, η μία στοιχηδόν των αρχών του 4ου αι. π.Χ., η άλλη, χαραγμένη σε *tabula ansata*, τιμητική του αυτοκράτορα Βεσπασιανού ή Δομιτιανού του 1ου αι. μ.Χ.

Σύνθρονο με επισκοπικό θρόνο διαμορφώνεται στην αιψίδα. Αποκαλύφθηκαν επίσης σημαντικά ευρήματα από τον ακίνητο και κινητό εξοπλισμό του Ιερού Βήματος: μαρμάρινος κιονίσκος, μαρμάρινη κυκλική τράπεζα, τμήμα σιδερένιου σταυρού, χάλκινη καθαρόσχημη καντήλα με την αλυσίδα ανάρτησής του β' ημίσεως του 6ου αι. - αρχών 7ου αι. και μολύβδινο ποτήριο με εγχάρακτο διάκοσμο και ψηλό πόδι. Κάτω από το διαταραγμένο δάπεδο της αιψίδας ήλθε στο φως στρώμα θραυσμένων Πρωτοβυζαντινών αγγείων: κοντόχοντρες χύτρες με καρινωτό περίγραμμα που προκαταρκτικά χρονολογούνται μάλλον στον 5ο αι., χωνοειδές

στόμιο σφαιρικού αμφορέα τύπου Late Roman Amphora 2, αλλά κυρίως πληθώρα θραυσμάτων από το σώμα κυλινδρικών αμφορέων τύπου Late Roman Amphora 1 με αυλακωτή διακόσμηση που χρονολογούνται κυρίως στον 6ο αιώνα και ως τις αρχές του 7ου, και φαίνεται να οριοθετούν το *terminus ante quem* της οικοδόμησης της βασιλικής. Κάτω από το στρώμα αυτό και στον διαμήκη άξονα του ναού, αποκαλύφθηκε μικρό ορθογωνικό λάξευμα στον φυσικό βράχο με την μορφή θήκης με καλυπτήρια πλάκα. Πρόκειται προφανώς για το εγκαίνιο του ναού, αφού στο εσωτερικό του αποκαλύφθηκε μολύβδινο σωληνωτό αντικείμενο με περιεχόμενο που τώρα ερευνάται. Η βασιλική βρίσκεται εν λειτουργία τουλάχιστον έως τον 7ο αιώνα, χωρίς να μπορεί να αποκλειστεί και οψιμότερη χρήση της. Το ανασκαφικό πρόγραμμα διενεργείται από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, υπό τη διεύθυνση του Καθηγητή Κλασικής Αρχαιολογίας Αλεξάνδρου Μαζαράκη Αιμιάνος, σε συνεργασία με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων, υπό τη διεύθυνση του Εφόρου Δρος Δημήτρη Αθανασούλη.

Πηγή: ΥΠΠΟΑ

Μαρμάρινη τράπεζα και μολύβδινο ποτήριο κατά χώραν.

ΥΠΠΟΑ

ΥΠΠΟΑ

Τμήμα του μολύβδινου ποτηρίου (σε διαδικασία συντήρησης).

ΛΟΦΟΣ ΦΑΜΠΡΙΚΑΣ - ΝΕΑ ΠΑΦΟΣ
ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΥ-ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Το Τμήμα Αρχαιοτήτων, του Υπουργείου Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων, ανακοίνωσε την ολοκλήρωση της ανασκαφικής περιόδου του 2019 στην περιοχή του Ελληνιστικού-Ρωμαϊκού θεάτρου Φάμπρικα, της αρχαίας Νέας Πάφου, στην Κάτω Πάφο. Ο αρχαιολογικός χώρος της Νέας Πάφου αποτελεί Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς τους Ουνεσκο. Οι ανασκαφές διεξάγονται από το Πανεπιστήμιο του Σύδνεϋ (Paphos Theatre Archaeological Project) υπό τη διεύθυνση του Δρ Craig Barker. Το 2019 η ομάδα έρευνας αποτελείτο από περισσότερους από 70 αρχαιολόγους, τόσο ειδικούς μελετη-

τές, όσο και φοιτητές από την Αυστραλία. Κατά τις φετινές έρευνες, που διήρκησαν 5 εβδομάδες (Οκτώβρη 2019), απομακρύνθηκαν τεράστιες ποσότητες χώματος και έτσι αποκαλύφθηκαν πολλά αρχαία και μεσαιωνικά αρχιτεκτονικά στοιχεία της περιοχής του Ελληνιστικού και Ρωμαϊκού θεάτρου που βρίσκεται στη ΒΑ γωνία της αρχαίας πρωτεύουσας της Κύπρου. Οι ανασκαφικές τομές που διανοίχθηκαν στόχευαν στην αποκάλυψη της συνέχειας του πλακοστρωμένου Ρωμαϊκού δρόμου που διέρχεται στα νότια του θεάτρου. Ο δρόμος, με κατεύθυνση ανατολικά – δυτικά, έχει πλάτος πέραν των 8,5 μέτρων και διαθέτει εξελιγμένο

Αεροφωτογραφία του αρχαιολογικού χώρου του θεάτρου της Πάφου.

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

Ο πλακοστρωμένος δρόμος όπως αποκαλύφθηκε από την Τομή 19C.

αποχετευτικό σύστημα και θα εξυπηρετούσε τη ΒΑ πύλη της αρχαίας πόλης. Οι αυλακίες των τροχών των αμαξών δείχνουν ότι, ο δρόμος θα χρησιμοποιείτο για άμαξες αλλά και για τους πεζούς. 14 επιπλέον μέτρα του δρόμου του 2ου αι. μ.Χ. αποκαλύφθηκαν σε τρεις ξεχωριστές τομές. Ο δρόμος ήταν κατασκευασμένος από ορθογώνιες ασβεστολιθικές πλάκες και θα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εσωτερική οργάνωση της αρχαίας πόλης και στη μετακίνηση των ανθρώπων της εποχής. Οι ανασκαφές επιβεβαίωσαν επίσης τα αποτελέσματα του σεισμού του 4ου αι. μ.Χ. αφού βρέθηκαν πεσμένα αρχιτεκτονικά στοιχεία πάνω στο δρόμο ενώ σημεία του δρόμου χρησιμοποιήθηκαν σε μεταγενέστερες περιόδους.

Σε μια τομή 30 μέτρα νότια του ασφαλτοστρωμένου δρόμου βρέθηκε ακόμη ένας δρόμος κατασκευασμένος από ακατέργαστες πέτρες. Το μονοπάτι αυτό επιβεβαιώνει το μέγεθος των οικοδομικών τετραγώνων αυτού του τμήματος της αρχαίας πόλης. Το βάθος του νέου αυτού δρόμου, σε σύγκριση με τον πλακοστρωμένο στα βόρεια του υποδηλώνει επίσης ότι η τοπογραφία της αρχαίας πόλης ήταν πολύ διαφορετική από σήμερα. Ένας τοίχος στα βόρεια του νέου δρόμου από ακατέργαστες πέτρες αντιπροσωπεύει τη θεμελίωση των κτιρίων που βρίσκονται στο οικοδομικό τετράγωνο μεταξύ του οδικού δικτύου και του χώρου. Η χρήση των κτιρίων αυτών παραμένει άγνωστη στο στάδιο αυτό. Η ανεύρεση τμημάτων από τοιχογραφίες της ύστερης Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής περιόδου δείχνει ότι τουλάχιστον κάποια τμήματα των οικοδομημάτων παρέμειναν σε χρήση για πολλούς αιώνες. Τα ευρήματα αυτά θα διερευνηθούν περαιτέρω κατά τις επόμενες ανασκαφικές περιόδους.

Ο διευθυντής της αρχαιολογικής αποστολής Δρ Craig Barker του Πανεπιστημίου του Σίδνεϊ δήλωσε ότι «οι ανασκαφές έχουν εμπλουτίσει τις γνώσεις μας για την αστική

τοπογραφία των Ρωμαϊκών πόλεων της Κύπρου. Κατανοούμε τώρα καλύτερα την περίπλοκη δομή της αρχαίας Πάφου η οποία αποκτούσε περισσότερο πληθυσμό ενώ αντανάκλουσε την Αυτοκρατορική δύναμη της Ρώμης».

Οι υπόλοιπες ανασκαφικές τομές που διανοίχθηκαν το 2019 στόχευαν στην καλύτερη κατανόηση της θεμελίωσης του κτιρίου της σκηνής του θεάτρου της Ρωμαϊκής περιόδου. Παράλληλα, οι ανασκαφές στην κορυφή του λόφου πίσω από το θέατρο αποκάλυψαν επιπρόσθετα κατάλοιπα ενός σημαντικού, μεγάλης κλίμακας μεσαιωνικού κτιρίου που

φαίνεται να ήταν σε χρήση για αρκετούς αιώνες. Άλλα σημαντικά ευρήματα της φετινής ανασκαφικής περιόδου ήταν ένα σχεδόν ακέραιο αγγείο της Ύστερης Ρωμαϊκής περιόδου και αριθμός μαρμάρινων και ασβεστολιθικών κινόνκρωνων, τα οποία θα κοσμούσαν κάποτε το κτίριο της σκηνής του θεάτρου. Αποκαλύφθηκε επίσης και ένας κίονας από γρανίτη, που θα ήταν μέρος του περιστυλίου της αρχαίας πόλης.

Οι αρχαιολογικές έρευνες του «Paphos Theatre Archaeological Project» διεξάγονται υπό την επίβλεψη και στενή συνεργασία του Τμήματος Αρχαιοτήτων και με τη στήριξη του Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Αυστραλίας στην Αθήνα και του Nicholson Museum στο Πανεπιστήμιο του Σίδνεϊ. Το αρχαίο θέατρο της Νέας Πάφου αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά Ελληνιστικά-Ρωμαϊκά κτήρια της Κύπρου. Το θέατρο ήταν σε χρήση για πέραν των έξι αιώνων από την ανέγερσή του γύρω στο 300 π.Χ. Αρχικά χρησιμοποιείτο για δραματικές παραστάσεις αλλά κατά τις τελευταίες περιόδους της λειτουργίας του κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο μετατράπηκε σε αρένα, η οποία γέμιζε με νερό για ξεχωριστές παραστάσεις και άλλα θεάματα στο νερό. Σε αντίθεση με άλλα αρχαία θέατρα που έχουν ανασκαφεί στην Κύπρο, αυτό της Νέας Πάφου δεν θα αποκατασταθεί, πράγμα που θα διευκολύνει τις μελλοντικές έρευνες που αφορούν την αρχιτεκτονική εξέλιξη των Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών θεάτρων της Κύπρου. Η Αυστραλιανή ομάδα θα επιστρέψει στον αρχαιολογικό χώρο το 2020 για την 25η ανασκαφική περίοδο ενώ παράλληλα ετοιμάζει τη δημοσίευση της αρχιτεκτονικής και των κινητών ευρημάτων από τη θέση.

Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων Κύπρου

ΒΡΕΤΣΙΑ/ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ- ΡΟΥΔΙΑΣ, ΣΤΙΣ ΥΠΩΡΕΙΕΣ ΤΟΥ ΤΡΟΟΔΟΥΣ

Το Τμήμα Αρχαιοτήτων, Υπουργείο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων ανακοίνωσε τη λήξη της δεύτερης αρχαιολογικής έρευνας εντός του 2019 του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στην Κύπρο, η οποία διεξήχθη το Νοέμβριο του 2019 στην προϊστορική θέση Αγ. Ιωάννης/Βρέτσια-Ανω Ρουδιάς στην κοιλάδα του Ξερού ποταμού στο Τρόδος. Οι έρευνες, οι οποίες διεξάγονται υπό τη διεύθυνση του Καθηγητή Αρχαιολογίας Ν. Ευστρατίου, σε συνεργασία με τον Κύπριο εκπαιδευτικό-αρχαιολόγο Δ. Κυριάκου, υπήρξαν ιδιαίτερα αποκαλυπτικές για το αρχαιολογικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει η ορεινή Κύπρος, ιδιαίτερα σε μια περίοδο για την οποία οι πληροφορίες για την κατοίκηση στο νησί παραμένουν λιγοστές, και σε κάθε περίπτωση, αναζητούν μια νέα δυναμική τόσο στο πεδίο των νέων ευρημάτων όσο και της ερμηνείας.

Ο εντοπισμός και η σταδιακή αποκάλυψη μιας προϊστορικής θέσης της 7ης χιλ. π.Χ. στην ορεινή Κύπρο ήρθε ως έκπληξη για τους ερευνητές που θεωρούσαν ότι οι προϊστορικές εξελίξεις -και κυρίως αυτές που περιγράφουν την εποχή της ακμής και ωριμότητας της προϊστορικής Κύπρου δηλ. την περίοδο της Ακεραμικής Νεολιθικής - αφορούσαν αποκλειστικά παραλιακές περιοχές και θέσεις του νησιού όπως την Χοιροκοιτία-Βουνί, την Καλαβασό-Τέντα και τον Απόστολο Ανδρέα-Κάστρος.

Η αρχαιολογική αυτή εικόνα του νησιού άλλαξε άρδην με την αποκάλυψη της θέσης που ανασκάπτει η ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στην αναβαθμίδα του Ρουδιά. Τα ευρήματα της φετινής ανασκαφής υπήρξαν ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και αποκαλυπτικά για την αρχαιολογία της περιόδου και τον πιθανό χαρακτήρα της θέσης, επαναδιατυπώνοντας ακόμα πιο επίμονα κάποια ερωτήματα και σκέψεις που είχαν τεθεί από την πρώτη στιγμή.

Η ανασκαφική περίοδος του Νοεμβρίου 2019 υπήρξε πιο συστηματική και εκτεταμένη από κάθε άλλη φορά αποκαλύπτοντας μεγάλο τμήμα του εντυπωσιακού κυκλικού κτίσματος που είχε αρχίσει να αναφαίνεται το 2018, διευκρινίζοντας συγκεκριμένα δομικά χαρακτηριστικά του αλλά ταυτόχρονα ανοίγοντας ένα νέο κύκλο ερωτημάτων σχετικά με τον χαρακτήρα του και την χρήση του ως κτηρίου αλλά και για τη συνολική έκταση και φύση της προϊστορικής εγκατάστασης του Άνω Ρουδιά στο Τρόδος.

Αυτό που εντυπωσιάζει είναι ο πραγματικά μνημειακός χαρακτήρας του κυκλικού κτίσματος, η διάμετρος του οποίου ξεπερνά τα 7μ., με διπλή σειρά δόμων (ένα στοιχείο που είναι γνωστό από τις υπόλοιπες θέσεις της Ακεραμικής περιόδου), όπως και οι ενδείξεις για την ύπαρξη κατασκευών στο εσωτερικό του (ενδεχομένως ορθογώνιων πεσσών). Αν και η συνολική αποκάλυψη του κτίσματος δεν έχει ολοκληρωθεί, οι πρώτες ενδείξεις είναι ότι, όπου η επίχωση που

Το κυκλικό κτίσμα με τη διπλή σειρά δόμων.

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΚΥΠΡΟΥ

Τμήμα λίθινου αγγείου.

το κάλυπτε ήταν μικρή, αυτό μάλλον δεν σώζεται, αν και αυτό αναμένεται να διαπιστωθεί στη συνέχεια της ανασκαφής. Η εικόνα του κυκλικού κτίσματος ωστόσο, και κυρίως ο χώρος ανεύρεσής του, οδηγούν σε μια σειρά από ενδιαφέρουσες σκέψεις που δικαιολογημένα διατυπώνονται τόσο για τη μέχρι σήμερα γνώση της Ακεραμικής Νεολιθικής περιόδου γενικά (γεωγραφική κατανομή θέσεων, οικονομία, επικοινωνία, ανταλλαγές κλπ), όσο και ειδικότερα, για την πιθανή διαφοροποίηση των εγκαταστάσεων και τον χαρακτήρα τους (αγροτικές, εποχικές, ειδικής χρήσης). Προβληματίζει, λ.χ., την έρευνα ο λόγος ύπαρξης μιας τόσο μνημειακής και επιμελημένης κατασκευής σε ένα ορεινό χώρο, εκτός και αν αυτός λειτουργούσε ως κάτι ιδιαίτερο ή η

τρέχουσα αντίληψη μιας οικιστικής ή πολιτισμικής περιθωριοποίησης είναι εντελώς εσφαλμένη. Όλες αυτές οι υποθέσεις παραμένουν ανοικτές αναμένοντας τη μελλοντική έρευνα του χώρου να τις σχολιάσει πιο ολοκληρωμένα.

Ένα άλλο θέμα που απασχολεί την έρευνα είναι κατά πόσο το κυκλικό αυτό κτίσμα είναι το μοναδικό στη θέση ή εάν η εκτεταμένη αυτή αναβαθμίδα περιλαμβάνει και άλλες κατασκευές, όμοιας ή διαφορετικής κάτοψης ή μεγέθους. Αν και αυτό αναμένεται να αποτελέσει αντικείμενο ανασκαφικής έρευνας στο άμεσο μέλλον, υπάρχουν ήδη επιφανειακές ενδείξεις που δείχνουν ότι πιθανότατα ο χώρος της αναβαθμίδας του Άνω Ρουδιά φιλοξενεί και άλλα κτίσματα που περιμένουν την αποκάλυψή τους. Είναι ενδεικτικό ότι κατά μήκος της δυτικής πλευράς της αναβαθμίδας και σε διαφορετικά σημεία της εντοπίστηκαν ήδη ίχνη λίθινου περιβόλου (;) που ίσως περιέτρεχε ολόκληρη την εγκατάσταση.

Συνοπτικά, η αρχαιολογική έρευνα του ΑΠΘ στην αναβαθμίδα του Ρουδιά, μέσα από τα ευρήματα των δύο γειτονικών θέσεων που ανασκάπτει τα τελευταία χρόνια - Αγ. Ιωάννης/Βρέτσια-Ρουδιάς (9η χιλ. π.Χ.) και Αγ. Ιωάννης/Βρέτσια-Άνω Ρουδιάς (7η χιλ. π.Χ.) - έχει κατορθώσει να αναδείξει με μοναδικό τρόπο μια διαφορετική εικόνα της προϊστορικής αρχαιολογίας της Κύπρου, αυτήν της ορεινής ενδοχώρας του νησιού, μιας εικόνας που εμπλουτίζει την αρχαιολογική προβληματική του νησιού με νέα ευρήματα και θέσεις.

Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων Κύπρου

Τμήμα του εσωτερικού της κυκλικής κατασκευής όπου διακρίνονται τμήματα λίθινων αγγείων.

ΓΕΛΑ ΣΙΚΕΛΙΑΣ

ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΕΚΡΟΠΟΛΗΣ

Κατά τη διάρκεια έργων οδοποιίας στην πόλη Γέλα της Σικελίας ανακαλύφθηκε τμήμα αρχαίας ταφής, που φαίνεται να ανήκει σε ελληνική νεκρόπολη του 7ου αι. π.Χ. Μέχρι στιγμής, κατά μήκος της μικρής λωρίδας του δρόμου όπου γίνονται οι εργασίες, βρέθηκε μια πήλινη υδρία, η οποία περιείχε τα οστά νεογέννητου μωρού και μέρη από τον σκελετό ζώου, και άλλα ελληνικά αγγεία, ενώ μια σαρκοφάγος, με άθικτο σκελετό, η οποία πιστεύεται ότι ανήκει στην ίδια περίοδο, ανακαλύφθηκε στις αρχές Νοεμβρίου 2019 στη Γέλα.

«Δύο εβδομάδες μετά τη σημαντική ανακάλυψη της ελληνικής νεκρόπολης, η Γέλα μάς παρέχει και άλλες εξαιρετικές μαρτυρίες του παρελθόντος της» δήλωσαν οι αρχές. Η περιοχή, όπου έγιναν οι ανακαλύψεις, πιστεύεται ότι είναι τμήμα νεκρόπολης η οποία (σύμφωνα με την εφημερίδα *La Sicilia*) ανασκάφηκε αρχικά στις αρχές του 20ού αιώνα από τον Paolo Orsi.

«Για άλλη μια φορά επιβεβαιώνεται ότι η Γέλα της Σικελίας αποτελεί σημαντικό μέρος της αρχαίας ιστορίας μας. Η Γέλα πιστεύεται ότι είναι η τοποθεσία ενός από τους

πρώτους οικισμούς Ελλήνων αποίκων από τη Ρόδο και την Κρήτη. Οι πρόσφατα ανασκαμμένοι τάφοι θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικοί από τους ιστορικούς», δήλωσαν οι σικελικές αρχές «καθώς πιστεύεται ότι διατηρούν τα ερείπια των πρώτων αποίκων μαζί με δείγματα της υπέροχης κεραμικής που έφεραν μαζί τους».

Πηγή: www.thelocal.it

Αγγείο που βρέθηκε στην ίδια ταφή.

Ταφή στη Γέλα της Σικελίας. Τεφροδόχος υδρία κατά χώραν.

ΦΑΝΑΓΟΡΕΙΑ

ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΘΗΣΑΥΡΟΥ ΑΡΓΥΡΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

Η Φαναγορεία είναι μια από τις μεγαλύτερες αρχαίες ελληνικές πόλεις που βρίσκονται στη βόρεια ακτή της Μαύρης Θάλασσας. Ο αρχαίος οικισμός βρίσκεται στη χερσόνησο Ταμάν, στην ακτή του κόλπου που έβλεπε προς το αρχαίο βασίλειο του Κιμμέριου Βοσπόρου. Το 2014 ιδρύθηκε στην περιοχή το Ιστορικό και Αρχαιολογικό Μουσείο, που αποτελεί την βάση του Ινστιτούτου Αρχαιολογίας της Ρωσικής Ακαδημίας Επιστημών. Το Ινστιτούτο διεξάγει πλήρους κλίμακας σύνθετες αρχαιολογικές έρευνες στην ευρύτερη περιοχή. Κατά τη διάρκεια των ανασκαφών του όψιμου αρχαϊκού στρώματος στην ακρόπολη της Φαναγορείας, βρέθηκε ένα σπάνιο εύρημα: θησαυρός που περιείχε τα παλαιότερα ασημένια νομίσματα που έχουν βρεθεί ποτέ στην περιοχή του Βοσπόρου, αποθηκευμένα μέσα σε ιωνικό αγγείο. Η μοναδικότητα της ανακάλυψης δεν έγκειται μόνο στο γεγονός ότι είναι το μοναδικό εύρημα στην περιοχή του Ευξείνου Πόντου, αλλά και στο ότι αυτή η συλλογή νομισμάτων κατέστησε δυνατή την οριστική και επακριβή εξακρίβωση της χρονολογίας κοπής του αρχαιότερου νομίσματος στη σημερινή ρωσική επικράτεια.

Το αγγείο, που περιείχε 162 αργυρά νομίσματα, ήταν κρυμμένο στον τοίχο οικίας, στην οποία πιθανότατα έζησε

κάποιος χρυσοχόος. Είναι προφανές ότι άνθρωπος αυτού του επαγγέλματος θα μπορούσε να συσσωρεύσει σημαντική περιουσία. Η οικία του χρυσοχού καταστράφηκε από πυρκαγιά που συνέβη στις αρχές του 5ου αι. π.Χ. Ταυτόχρονα, η καταστροφή σε αυτή την περιοχή της πόλης ήταν αρκετά διαδεδομένη: άλλες οικίες και δημόσια κτήρια, καθώς και αμυντικές δομές πόλεων που κτίστηκαν από πλίνθους στο γ' τέταρτο του 6ου αι. π.Χ. καταστράφηκαν ταυτόχρονα. Η ακριβής χρονολογία της καταστροφής καθορίστηκε με δύο κριτήρια. Το πρώτο ήταν η απροσδόκητη ανακάλυψη στα ερείπια των αμυντικών τειχών της πόλης μαρμάρινης επιγραφής γραμμένης σε περσική σφηνοειδής γραφή. Κατασκευάστηκε με εντολή του Πέρση βασιλιά Ξέρξη, γιου του Δαρείου Α'. Παρόλο που το αποσπασματικό κείμενο δεν μπορεί να διαβαστεί κατά τρόπο ουσιαστικό, το γεγονός της εύρεσης τέτοιου εγγράφου έχει εξαιρετική ιστορική σημασία για το σύνολο των επιγραφών Περσών βασιλέων, που έχουν βρεθεί στην ίδια την Περσία. Είναι γνωστό ότι ο Ξέρξης, όπως ο πατέρας του, αφιέρωσε τη ζωή του στις κατακτήσεις διαφόρων εδαφών, προκειμένου να επεκτείνει την τεράστια αυτοκρατορία του που εκτεινόταν από το Αφγανιστάν έως την Αίγυπτο. Αλλά το επίκεντρο της επιθετικής πολιτικής του ήταν η υποταγή της Ελλάδας, η οποία έληξε το 479 π.Χ. με την ήττα των Περσών.

Ο δεύτερος σημαντικός παράγοντας στην ανάλυση του θησαυρού της Φαναγορείας περιέχεται στην έκθεση του Διδώρου του Σικελιώτη (XII.31.1), που δηλώνει ότι μετά το 480-479 π.Χ. ο Κιμμέριος Βόσπορος κυβερνήθηκε από τους Αρχαιανακτίδες (ή Αρχαιετίδες), ελληνική δυναστεία του Βασιλείου του Βοσπόρου. Ο συνδυασμός αυτών των στοιχείων οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το 480 π.Χ. η Φαναγορεία (μαζί με άλλες ελληνικές πόλεις του Ευξείνου Πόντου) κατελήφθη από τους Πέρσες, οι οποίοι, κατά πάσα πιθανότητα, εδραίωσαν το καθεστώς των Αρχαιανακτίδων. Οι κοπές των νομισμάτων του θησαυρού υποδεικνύουν ότι κόπηκαν μέσα σε περίπου ένα τέταρτο του αιώνα: έτσι χρονολογούνται στο πέρασμα από τον 6ο στον 5ο αι. π.Χ. Στην μπροστινή όψη των νομισμάτων απεικονίζεται η κεφαλή λιονταριού, ενώ στον οπισθότυπο έγκοιλο τετράγωνο. Ο λόγος της εμφάνισης των νομισμάτων σε τόσο πρώιμο χρονικό διάστημα στο βόρειο άκρο του αρχαίου ελληνικού κόσμου αποτελεί το αντικείμενο έντονων συζητήσεων μεταξύ νομισματολόγων και ερευνητών στον τομέα της αρχαίας ελληνικής οικονομίας. Παρόλα αυτά, είναι προφανές ότι περίπου μισό αιώνα μετά από την εμφάνιση των νομισμάτων, οι αρχαίες ελληνικές πόλεις στο Βόσπορο έφθασαν σε υψηλό επίπεδο ανάπτυξης.

Το αγγείο με τον θησαυρό κατά χώραν.

Αργυρό νόμισμα που βρέθηκε στον θησαυρό.

Πηγή: Institute of Archaeology of the Russian Academy of Sciences

ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΗΚΕ Η ΕΠΑΥΛΗ ΑΡΧΑΙΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΨΑΡΑ

Τούρκοι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν ερείπια και ψηφιδωτά στην Αλικαρνασό της ΝΔ Μικράς Ασίας, τα οποία επιβεβαιώνονται ότι ανήκουν στην έπαυλη του Έλληνα ψαρά Φαίνου, του πιο διάσημου ψαρά της εποχής του, ο οποίος έζησε τον 2ο αι. μ.Χ. στην αρχαία ελληνική πόλη της Αλικαρνασσού. Η πόλη ήταν φημισμένη για το Μαυρωλείο, ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου. Ο Φαίνος ήταν ο πλουσιότερος ψαράς της Ρωμαϊκής περιόδου. Εκτός από τα διαμερίσματα της έπαυλης, οι

ανασκαφές αποκάλυψαν ένα ψηφιδωτό δάπεδο που κάλυπτε 20 τ.μ. ενός χώρου, που χρησιμοποιούσε ο Φαίνος ως ιδιωτικό χώρο με πηγάδια νερού, σωλήνες νερού, φιαλίδια αρωμάτων, υλικά που χρησιμοποιούνται για ψάρεμα και ρωμαϊκό λουτρό. Το ψηφιδωτό, που απεικονίζει έναν ψαρά και τεράστια ψάρια, είναι από τα σπουδαιότερα ευρήματα στην περιοχή σύμφωνα με τους ανασκαφείς. Επιπλέον, δίπλα στην έπαυλη, οι αρχαιολόγοι βρήκαν 10 τάφους που πιστεύεται ότι ανήκουν στους συγγενείς του Φαίνου. Οι

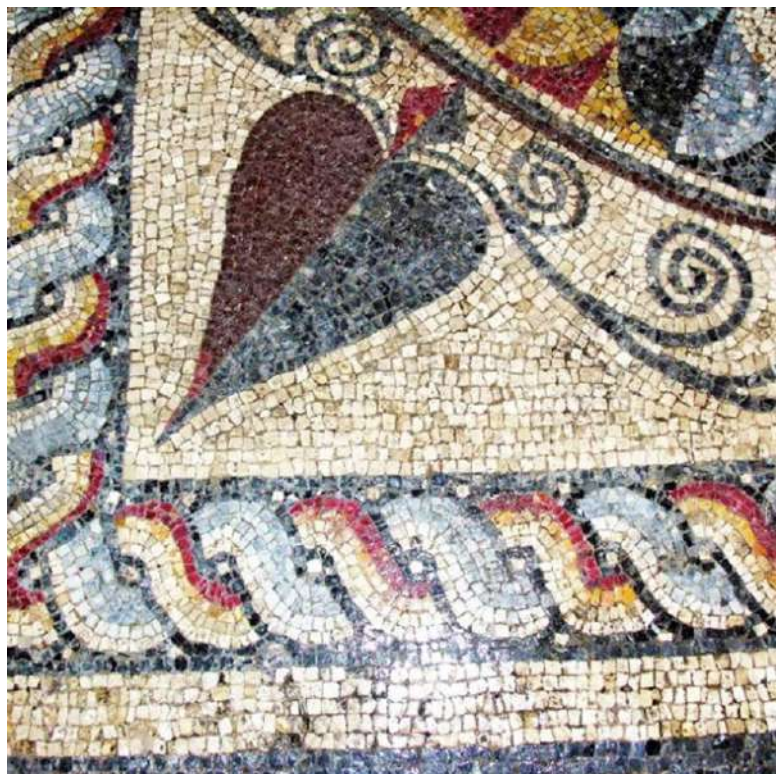
Έπαυλη του Φαίνου. Αλικαρνασός, Μικρά Ασία.

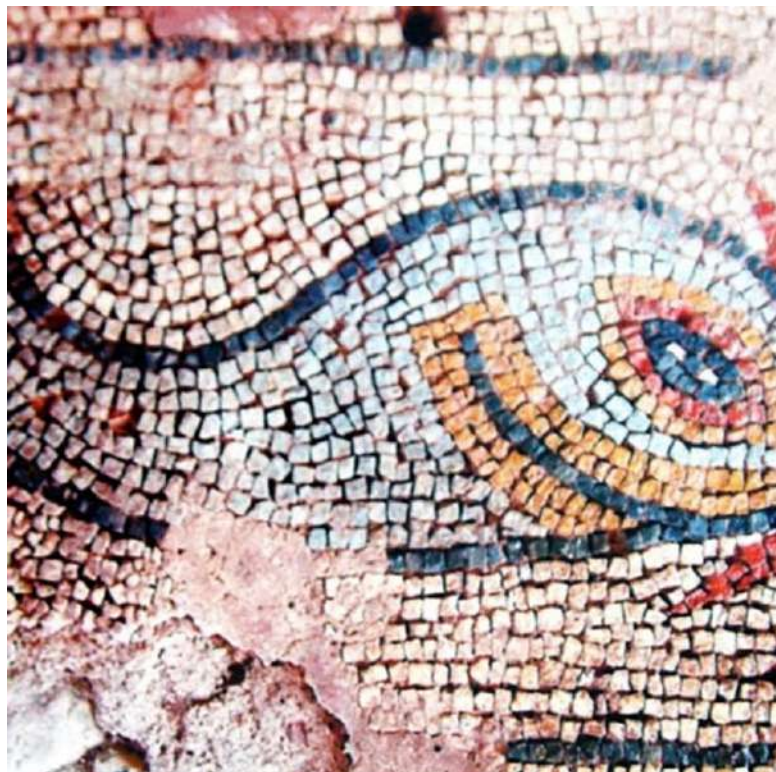
Hurriyet Daily

Hurriyet Daily

Hurriyet Daily

Έπαυλη του Φαίνου. Λεπτομέρειες από ψηφιδωτό δάπεδο.

τάφοι περιείχαν, εκτός από τα οστά, και αλιευτικά εργαλεία. «Τα ευρήματα που έχουν ανακαλυφθεί θα πρέπει να προστατεύονται προσεκτικά. Αυτή η ανεκτίμητη παγκόσμια κληρονομιά πρέπει να δοθεί σε κοινή θέα», πρόσθεσε ο αρχαιολόγος Candan Temizel, ο οποίος βέβαια δεν κάνει κάποια αναφορά στην ελληνική καταγωγή του Φαίνου.

Πηγή: Hurriyet Daily

Antik Sirlar

Μαρμάρινα προσωπεία από το θέατρο της αρχαίας ελληνικής πόλης Στρατονίκεια στη Μικρά Ασία.

ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΕΙΑ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΗΚΑΝ ΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΗΛΙΚΙΑΣ 2.200 ΕΤΩΝ

Οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν προσωπεία ηλικίας 2.200 ετών στην αρχαία ελληνική πόλη Στρατονίκεια. Η Στρατονίκεια ήταν αρχαία ελληνική πόλη της Καρίας στην Μικρά Ασία, στα νοτιοανατολικά της Μύλασας και στα νότια του ποταμού Μαρσύα, παραπόταμο του Μαιάνδρου. Ιδρύθηκε κατά την ελληνιστική περίοδο από τους Σελευκίδες, ενώ η παλαιότερη Καραϊκή πόλη που υπήρχε στην περιοχή ονομαζόταν Χρυσσαυρίς. Στην σημερινή περιοχή βρίσκεται το χωριό του Εσκιχισάρ της επαρχίας Μούγλων της Τουρκίας.

Τα περίπου 17 προσωπεία σμιλεμένα σε μαρμάρινα τμήματα, που ανήκουν στη σκηνή του αρχαίου θεάτρου της πόλης, ανακαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια ανασκαφών των οποίων επικεφαλής είναι ο καθηγητής Bilal Söğüt από το πανεπιστήμιο Παμούκαλε. Ο καθηγητής Söğüt δήλωσε στο ειδησεογραφικό πρακτορείο Anadolu: «Αυτή είναι μια ευτυχισμένη εξέλιξη για εμάς», δήλωσε ο καθηγητής, «προσθέτοντας ότι τα προσωπεία που ανακάλυψαν περιλαμβάνουν απεικόνιση θεών και θεαινών από διαφορετικούς πολιτισμούς και θρησκείες», παρατήρηση πάντως με την

Antik Sirlar

Μαρμάρινο προσωπείο από το θέατρο της αρχαίας ελληνικής πόλης Στρατονίκεια στη Μικρά Ασία.

Το θέατρο της αρχαίας ελληνικής πόλης Στρατονίκηια στη Μικρά Ασία.

Μαρμάρινα προσωπεία από το θέατρο της αρχαίας ελληνικής πόλης Στρατονίκηια στη Μικρά Ασία.

οποία δεν διευκρίνισε τι εννοεί. Ο Söğüt επεσήμανε ότι τα προσωπεία θα τοποθετηθούν στο σημείο της σκηνής του θεάτρου μετά την ολοκλήρωση των εργασιών. Οι ανασκαφές στη Στρατονίκηια, γνωστές και ως «η πόλη των μονομάχων» ξεκίνησαν για πρώτη φορά το 1977 υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Yusuif Boysal και έχουν ανακαλυφθεί κτηριακά λείψανα που ανήκουν στην Ελληνιστική, Ρωμαϊκή και Βυζαντινή εποχή.

Η Στρατονίκηια το 2015 καταχωρήθηκε στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO.

Πηγή: dailysabah.com

Επιμέλεια:
Σταυρούλα Μασουρίδη
Αρχαιολόγος